ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 65ον **ΜΑΪΟΣ, 1929.** **Ἀριθ. 5.**

ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

«Διὰ νὰ γνωρίσω Αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων Αὐτοῦ, συμμορφούμενος μὲ τὸν θάνατον Αὐτοῦ». (Φιλιππ. γ΄. 10).

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ, τοῦ ὁποίου μέρος ἀποτελεῖ τὸ προκείμενον ἐδάφιον, ὁ Παῦλος ἐξηγεῖ πῶς τὸ νέον καὶ κύριον ἐλατήριον τῆς ζωῆς του ἦτο: 1) Νὰ κερδίσῃ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ εὑρεθῇ ἐν Αὐτῷ μὴ ἔχων ἰδικήν του δικαιοσύνην, τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ. 2) Νὰ κερδίσῃ τὴν οὐράνιον μακαριότητα. Καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο ὑπῆρχον τρία μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἤρχετο ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἰς κοινωνίαν μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ εἰς ***γνῶσιν Αὐτοῦ***— τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ ***πίστις,*** ἥτις ἰδιοποιεῖται τὴν δικαιοσύνην τοῦ Χριστοῦ· 2) Ἡ ***δύναμις***, ἡ ἀπορρέουσα ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως· καὶ 3) Ἡ ***ἄσκησις*** καὶ ἡ ***συμμετοχὴ*** εἰς τὰ παθήματα Αὐτοῦ.

Ἐγὼ σήμερον θέλω περιορισθῆ εἰς τὴν ἐξέτασιν των ἀληθειῶν καὶ ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα τὸ γεγονὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως προσφέρει πρὸς στενωτέραν κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Πρὸ τούτου ὅμως θέλω ἐκθέσει ἐν συντομίᾳ τὰς ἀποδείξεις τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ χάριν τῶν μὴ εἰδότων.

1) Ἡ ***γέννησις***, ἡ ***ζωή,*** ὁ ***θάνατος***, ἡ ***ἀνάστασις***, ἡ ***ἀνάληψις*** τοῦ Χριστοῦ ἐν δόξῃ καὶ ἡ ***κυριαρχία*** Του ἐφ' ὅλου τοῦ Σύμπαντος προελέχθησαν ἅπαντα ὑπὸ τῶν Προφητῶν πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη κατὰ τὰς Γραφάς, ὁλόκληρος ἡ Π. Διαθήκη καταστρέφεται, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει προφητικὸς Μεσσίας καὶ ἱστορικὸς Χριστός. Ἑπομένως θεμέλιον πίστεως εἰς τὸν Ναζωραῖον Ἰησοῦν δὲν ὑφίσταται, ἑπομένως οἱ Χριστιανοὶ εἶναι οἱ δυστυχέστατοι πάντων τῶν ἀνθρώπων (Α΄. Κορινθ. ιε΄. 17).

2) Αὐτὸς ὁ Χριστὸς προεῖπε τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ θάνατον καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀνάστασιν διὰ φράσεων ***κατηγορηματικῶν, κατ' ἰδίαν*** καὶ δημοσίᾳ, εἴς τε τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς Αὐτοῦ. Ἡ πρόρρησις αὕτη μάλιστα ἐγένετο θέμα κοινῆς συζητήσεως καὶ ταύτην μετεχειρίσθησαν οἱ ἐχθροὶ Αὐτοῦ διὰ νὰ πείσωσι τὸν Πιλάτον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν τάφον Του διὰ στρατιωτῶν. «Ἐμνήσθημεν», εἶπον οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸν Πιλάτον, «ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ἔτι ζῶν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες διὰ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη

πλάνη χείρων τῆς πρώτης» (Ματθ. κζ'. 62—65). Ἐὰν ἡ πρόρρησις ἐκείνη δὲν ἐπληροῦτο, ὁ δὲ τάφος ἐκράτει τὸ θῦμά του, τοῦτο θ' ἀπεδείκνυεν εἰς τὸ ἔθνος Του καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο πράγματι ἀπατεὼν καὶ πλάνος, καὶ αἱ διδασκαλίαι καὶ ἀξιώσεις Αὐτοῦ ἀγυρτίαι.

3) Ὁ Χριστιανισμός, ὅπως ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ δόγματος ***Σωτῆρος ἀναστηθέντος***. Οὐ μόνον δὲ ἐδίδασκον τὴν ἀνάστασιν ὡς ἀρχὴν θεμελιώδη τῆς νέας πίστεως, ἀλλὰ καὶ ἠξίουν καὶ διισχυρίζοντο ὅτι ἐγένοντο ***αὐτόπται μάρτυρες*** τῆς ἀληθείας ταύτης ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἔκαμνον τὴν ἔνδοξον ταύτην ἀλήθειαν τὸ θεμέλιον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσαν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον Αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς πάσας τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι θὰ κατεδικάζοντο ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν στόματος ὡς ψευδομάρτυρες—ὡς δημιουργοὶ τρομεροῦ ψεύδους πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ ἔθνους των καὶ τοῦ κόσμου ὅλου, προτρέποντες τοὺς ἀνθρώπους νὰ περιφρονήσωσι πάντα τὰ γήϊνα δι' ***ἓν ψεῦδος***, διὰ ***μίαν φενάκην!***

4) Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη, οὐ μόνον ἡ εἰς Αὐτὸν πίστις θὰ ἦτο ματαία καὶ μηδεμιᾶς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πιστεύοντες θὰ ἦσαν εἰσέτι ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν.

Ἐὰν ὁ Μεσσίας τῆς Π. Διαθήκης καὶ ὁ Ἰησοῦς τῆς Νέας Διαθήκης ἦτο ἀπατεών, λοιπὸν ἡ ἐσχάτη ἐλπὶς τοῦ κόσμου περὶ ἀπολυτρώσεως ἀπώλετο—ἐλευθερωτὴς διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπῆρξε, δὲν ἀπέθανε, δὲν ἀνέστη—ἡ ἁμαρτία εἰσέτι βασιλεύει μὲ ἀπόλυτον κυριαρχίαν—ὁ θάνατος δὲν ἐνικήθη, ὁ δὲ Διάβολος καὶ ἡ γέεννα εἶναι εἰσέτι κύριοι τοῦ κόσμου.

Ὅλα ταῦτα τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματα θὰ προήρχοντο ἐκ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, τῆς μὴ ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν.

Ἐκ τῆς πραγματικῆς ἀναστάσεως τοῦ σταυρωθέντος Λυτρωτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ πάντων τῶν πραγμάτων ἐν τῷ σύμπαντι.

Ὁ Παῦλος ἐγνώριζε καλῶς τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ συμφέροντα, ἅτινα ἐξηρτῶντο ἐκ τούτου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐτρόμαζεν ἀντιμετωπίζων τοὺς ἐχθροὺς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων τοὺς ἀπεστόμωνεν.

Οὕτω λοιπὸν προφητεῖαι καὶ ἱστορία, λογικὴ καὶ αὐτοψία ***ὁμοφώνως*** ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ ἁγία ἡμῶν πίστις στηρίζεται ἐπὶ θεμελίων στερεῶν καὶ ἀσφαλῶν.

Ἄς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα, ὅτι δηλαδὴ αἱ ἀλήθειαι, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ, ***συντελοῦσι πρὸς στενωτέραν κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ.***

Ποῖαι δ' εἶναι αἱ ἀλήθειαι αὗται;

1) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ μᾶς διαβεβαιοῖ ὅτι ἡ πνευματικὴ πεῖρα τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν δὲν εἶνε ***ἁπλῆ διάθεσις*** ἢ κατάστασις τοῦ νοός, ὅπως τινὲς διϊσχυρίζονται, ἀλλὰ ***συμμετοχὴ τῆς ψυχῆς εἰς πνευματικὰς ἀληθείας.***

Οὐδὲν ἐπιχείρημα ***ἐκ τῶν προτέρων*** δύναται νὰ παραγάγῃ τὴν βεβαιότητα, ἥτις ἔρχεται ἐκ τῶν ***ὑστέρων***, δηλ. ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ***γεγονότων***, τῶν πραγμάτων ἅτινα ἀποτελεσματικῶς συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ταύτης.

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ***γεγονὸς ἀνεξάρτητον ἡμῶν, γεγονὸς ἀνεπηρέαστον*** ὑπὸ τῶν διανοητικῶν ἡμῶν ἐνεργειῶν, πρέπει δὲ νὰ πείθῃ ἡμᾶς ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ ἡμῶν πεποιθήσεις δὲν εἶναι αὐτογέννητοι πλάναι, ἀλλὰ συμμετοχὴ τῆς ψυχῆς εἰς πνευματικὰς ἀληθείας.

Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι οὐ μόνον ἀλήθεια, ἀλλὰ γεγονός, ἀποδεικνύον ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθής. Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη (Α΄. Κορινθ. ιε΄. 14), μάταιον ἄρα ἦτο καὶ θὰ ἦναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ματαία δὲ καὶ ἡ πίστις τῶν πιστευόντων εἰς Χριστόν. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ***γεγονὸς θετικὸν καὶ ἱστορικόν, γεγονὸς ἀντικειμενικόν*** ἀνεξάρτητον ἀνθρωπίνων θεωριῶν, φαντασιῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ ***ἀνεπηρέαστον*** ὑπὸ τῶν τοιούτων. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ***πραγματικότης***, πᾶν ὅ,τι ὁ Χριστὸς ἐκήρυξεν ἢ εἶπεν εἶναι ἀληθές. Αἱ ἐλπίδες, τὰς ὁποίας ἐγείρει τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς τὴν ψυχήν, δὲν θέλουσι διαψευσθῆ, ἡ δὲ πεῖρα ἡμῶν περὶ ἀφέσεως καὶ σωτηρίας ἀντὶ νὰ ἦναι πλάσμα τῆς φαντασίας, ἄνευ πραγματικῆς ὑποστάσεως, εἶναι ἐχέγγυον τῆς οὐρανίου δόξης, ἥτις ἀναμένει τοὺς πιστοὺς μετὰ θάνατον—τῶν πραγμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα «ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ ὠτίον δὲν ἤκουσεν», ἅτινα ὁ Θεὸς ἡτοίμασε διὰ τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτὸν (Α΄. Κορ. β΄. 9).

2) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ***μέτρον τῆς θείας δυνάμεως***, ἥτις ἀπεργάζεται τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἢ ἀπολύτρωσιν τοῦ κόσμου. Τοῦτο δὲ ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε κατὰ νοῦν ὁ Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Ἐφεσίους: «Μηδεὶς ἀπατάτω ὑμᾶς κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας» (Ἐφεσ. ε΄. 6). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ δύναμις, ἥτις ἀνέστησε τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ***ταυτίζεται μετὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἀπεργαζομένης τὴν ἠθικὴν ἡμῶν ἀνάστασιν*** ἐκ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν ἁγιασμόν.

Ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις μᾶς παρέχει τὸ μέτρον τῆς ***δυνάμεως,*** ἥτις ἀπεργάζεται τὴν ***ἠθικὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων.***

Τὸ σπέρμα τῆς χάριτος, τὸ ἐμφυτευόμενον ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν, εἶναι πολλάκις τόσον ἀσθενές, ὥστε ἡ ζωτικότης αὐτοῦ δὲν φαίνεται ἱκανὴ πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς καρδίας καὶ τῆς ζωῆς εἰς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἂν ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, βεβαίως ἡ Χριστιανικὴ καρδία—ἡ καρδία τοῦ πιστοῦ—ἔχει ἐν ἑαυτῇ ***τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ,*** τὴν ἀπεργαζομένην τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς. «Ἐὰν δὲ κατοικῇ ἐν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀναστήσαντος τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν, ὁ ἀναστήσας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν θέλει ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ἡμῶν σώματα διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ κατοικοῦντος ἐν ἡμῖν» (Ρωμ. η΄. 11). «Εἰς δὲ τὸν δυνάμενον ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ νὰ ποιήσῃ ὑπὲρ πάντα ὅσα ζητοῦμεν ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, εἰς Αὐτὸν ἔστω ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων, Ἀμήν» (Ἐφεσ. γ΄. 20-21).

Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πεποίθησιν εἰς

Αὐτὸν ὅτι θέλει κατορθώσει καὶ τὴν ***ἀπελευθέρωσιν*** ἡμῶν, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν θάνατον διὰ τοῦ θανάτου καὶ κατήργησε τὸ κράτος αὐτοῦ.

3. Ἡ ***ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ βεβαιοῖ ἡμᾶς περὶ τῆς μακαρίας ἀθανασίας.*** Οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ πρὸ τῆς εἰς τον κόσμον ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἐδίδαξαν αὐτήν. Ἡ ἀθανασία δὲν εἶναι δῶρον τοῦ Λυτρωτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πλάστου. Ἀλλ' ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ***ἀνύψωσε*** τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀπὸ ἁπλῆς ὑποθέσεως—ἁπλῆς εἰκασίας—***εἰς ἀπόλυτον πραγματικότητα.***

Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια τῆς ἁπλῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς μετὰ θάνατον δὲν εἶναι αἰτία χαρᾶς καὶ ἀναλογίας, τοὐναντίον μάλιστα δύναται νὰ ἦναι κακοδαιμονία.

Ζωὴ μετὰ θάνατον, ἤτοι αἰώνιος ζωή, ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ, δὲν σημαίνει ἁπλῶς ***ὕπαρξιν***, ἀλλὰ κατάστασιν ὑπάρξεως ***εὐγενῆ καὶ μακαρίαν.***

Τὸ πανηγυρίζειν ἑπομένως τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, μουσικῆς, κωδωνοκρουσιῶν καὶ . . . πυροβολισμῶν, χωρὶς αἱ καρδίαι ἡμῶν νὰ δέχωνται Αὐτὸν διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ χωρὶς νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς Αὐτὸν καὶ νὰ πράττωμεν τὸ θέλημά Του, εἶναι χλευασμὸς καὶ εἰρωνεία πρὸς Αὐτὸν καὶ ἀπόδειξίς τῆς ***ἠθικῆς*** ἡμῶν ***καταπτώσεως.*** Ἀλλ' ὅταν συναισθανώμεθα ἐν ἑαυτοῖς ὅτι ἡ ἀνάστασίς τοῦ Χριστοῦ μᾶς δίδει τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς μακαρίας ἡμῶν ἀθανασίας, ***διότι ἐδώκαμεν τὰς καρδίας ἡμῶν πρὸς Αὐτόν***, ἡ ἀνάμνησις αὕτη περιβάλλει τὸ γεγονὸς μὲ αἴγλην, ἥτις παρέχει εἰς τὴν ψυχὴν «χαρὰν ἀνεκλάλητον καὶ πλήρη δόξης» (Α΄. Πέτρ. α΄. 8).

Πόσον λαμπρὸν καὶ παρήγορον εἶναι τὸ περὶ τῆς ***Ἀναστάσεως*** δόγμα τῆς ἁγίας ἡμῶν θρησκείας! Καὶ πόσον εὐγνώμονες πρέπει νὰ ἤμεθα εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἀναστήσαντα τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐκ νεκρῶν καὶ οὕτω κυρώσαντα τὴν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς ἡμετέρας ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τῆς συμμετοχῆς ἡμῶν εἰς τὴν μακαριότητα τοῦ οὐρανοῦ! Ἑπομένως πόσον πρέπει νὰ προσκολλώμεθα καθ' ἑκάστην διὰ τῆς πίστεως εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις ἐνίκησε τὸν θάνατον διὰ τοῦ θανάτου, ἀφαιρέσας οὕτω τὸ κέντρον, ὅπερ καθίστα τὸν θάνατον τόσον τρομερόν!

Εἴθε ἡ κατ' ἔτος ἐπανερχομένη ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Χριστιανωσύνη πανηγυρίζει ἰδιαιτέρως τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου αὐτῆς, τοιούτων αἰσθημάτων νὰ πληροῖ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ νὰ μᾶς εὑρίσκῃ ὁλοὲν περισσότερον προχωρημένους εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸν ἁγιασμόν, ὁλοὲν πλησιεστέρους πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα, πρὸς τὸ «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ», καὶ ἀποβλέποντας μὲ ὁλοὲν περισσοτέραν πεποίθησιν καὶ χαρὰν εἰς τὴν τελικὴν ἐν Χριστῷ μακαρίαν ἀνάστασιν καὶ εὐδαιμονίαν! Ἀμήν.

(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

ΖΩΗ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

(συνέχεια)

Μένει τὸ ζήτημα: Εἶναι δυνατὸν ἡμεῖς, πλάσματα πεπερασμένα, ἀτελῆ, νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ νὰ διατηρῶμεν τοιαύτην ἀγάπην; Διότι ἡ θεία ἀγάπη εἶναι τελεία, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη ἀγάπη δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ἦναι ἀτελής.

Ἡ εὔλογος αὕτη ἀπορία λύεται, ὅταν ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (κεφ. α'. 18) ἀναγινώσκομεν ὅτι: «Τὸν Θεὸν οὐδεὶς εἶδε ποτέ· ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐφανέρωσεν ***(ἐξηγήσατο)*** Αὐτόν,—ἤτοι μᾶς τὸν ἡρμήνευσε, μᾶς τὸν ἔδειξεν, ὁποῖος εἶναι. Καὶ εἰς τὸ Κεφ. ιζ'. 25 τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου, ἀναγινώσκομεν τὸ ἀψευδὲς ῥῆμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Ἐφανέρωσα εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομά Σου καὶ θέλω τὸ φανερώσει, ***ἵνα ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποίαν μὲ ἠγάπησας, ἦναι ἐν αὐτοῖς καὶ ἐγὼ ἐν αὐτοῖς***». Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς πραγματοποιεῖται διὰ τὸν ἀτελῆ ἄνθρωπον ἡ τελεία ἀγάπη, ἥτις εἶναι προσὸν τοῦ Θεοῦ. ***Δὲν εἶναι ἀνέφικτος διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ ἀγάπη αὕτη***, ἀλλ' ὑπὸ ἕνα ὅρον—νὰ τὴν δεχθῇ παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πῶς κατορθοῦται τοῦτο; Ἐὰν ὁλοκλήρως καταλάβῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ Πνεύματός Του· ἐὰν ὁ ἄνθρωπος παραχωρήσῃ ἑαυτὸν ὁλοκλήρως εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἐνθρονίσῃ αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ του. Τότε καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἐνεργοῦσα ἐν αὐτῷ, θὰ γίνῃ ***ἡ κινητήριος δύναμις τῆς ζωῆς αὐτοῦ***. Ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἐφικτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον δηλοῖ ἡ διαταγὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτούς: «Μείνατε ἐν ἐμοὶ καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν», ὡς καὶ ἡ διαβεβαίωσις τοῦ «Ἀποστόλου τῆς ἀγάπης» Ἰωάννου, ὅτι: «Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ». (Α'. Ἰωάν. δ'. 16), ἔτι δὲ ὅτι: «Ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐν Αὐτῷ μένομεν καὶ Αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος Αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς» (αὐτ. 13)

Παρουσιάζεται ὅμως καὶ ἡ ἀπορία: «Ἀρκεῖ ἆρά γε ἡ ἀγάπη μόνη, ὅπως ἐκριζώσῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τῆς ζωῆς μου;» Ἡ τελεία ἀγάπη εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ βίου;»

Ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως ἂς δοθῇ ὁ λόγος εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅστις ἐν τῷ 13ῳ κεφαλαίῳ τῆς Α'. πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς του ψάλλει τὸν ἐπινίκειον ὕμνον τῆς Ἀγάπης, παραθέτων γνωρίσματα τῆς ἀγάπης ἐκείνης. Ἐκεῖ βλέπομεν πῶς ἡ ἀγάπη ἐπενεργεῖ ἐφ' ὅλων τῶν σχέσεων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὅταν ὁλοκλήρως κατέχῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὁ Χριστός.

—***Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ***, ἤτοι, φυγαδεύει τὴν ἀνυπομονησίαν, τὴν ἰταμότητα· καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀμνησίκακον, ἀνεκτικὸν ἀπέναντι τῶν ἐλλείψεων τῶν ἄλλων,

—***Ἡ ἀγάπη ἀγαθοποιεῖ***, ἤτοι, τρέφει στοργήν, ἐνδιαφέρον, μέριμναν ὑπὲρ τῶν ἄλλων.

—***Ἡ ἀγάπη δὲν φθονεῖ***· ὁ φθόνος, ἡ ἀντιζηλία εἶναι ξένα πρὸς αὐτήν.

— ***Ἡ ἀγάπη δὲν μεγαλαυχεῖ,*** ἤτοι, δὲν κομπάζει, δὲν διαφημίζει τὰς ἑαυτῆς ἀρετάς.

— ***Ἡ ἀγάπη δὲν φυσιοῦται,*** δὲν εἶναι ἀλαζών· ἡ ὑπερηφάνεια δὲν ἔχει τόπον ἐν αὐτῇ.

— ***Ἡ ἀγάπη δὲν ἀσχημονεῖ·*** διαγωγὴ ἀσύνετος, μωρά, ἀνάρμοστος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ δὲν ἐμφανίζεται εἰς αὐτήν.

— ***Δὲν ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς·*** — νεκροῦται ἡ ἰδιοτέλεια· τὸ Ἐγὼ δὲν κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ προτιμᾶται τὸ καλὸν τῶν ἄλλων.

— ***Δὲν διαλογίζεται τὸ κακόν.*** – Δὲν ἀποδίδει εἰς τοὺς ἄλλους ἐλατήρια ἢ πράξεις κακάς, οὔτε ὑποπτεύει δόλον εἰς τὰς πρὸς αὐτὴν σχέσεις τῶν ἄλλων. Δὲν πιστεύει εἰς τὰς κακολογίας. Ἡ χαιρεκακία τῇ εἶναι ὅλως ξένη. Χαίρει δὲ μᾶλλον καὶ ἐλπίζει εἰς τὸ ἀγαθόν.

— ***Τὰ πάντα ὑπομένει,*** ἀγογγύστως καὶ ἄνευ μνησικακίας.

— ***Τὰ πάντα πιστεύει.*** — Δὲν ἀφίνει τὴν δυσπιστίαν νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν Χριστιανικὴν φιλίαν.

— ***Τὰ πάντα ἐλπίζει,*** καὶ οὕτω φυγαδεύεται ἡ ἀνησυχία, ἡ μελαγχολία, ἡ ἀπαισιοδοξία.

— ***Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.*** «Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ ***τέλειον,*** τότε τὸ μερικόν (τὸ ἀτελές), θέλει καταργηθῇ».

Ποῖον τέλειον; Τί ἄλλο ἢ ***ἡ τελεία ἀγάπη τοῦ Θεοῦ,*** ἥτις θὰ ἐκχυθῇ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, — ***ἡ τελεία ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ,*** ἥτις γεννᾷ ὁλόκληρον τὴν ὡς ἄνω παράταξιν τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν, πληροῦσα ὁλόκληρον τὸ εἶναι τοῦ τέκνου τοῦ Θεοῦ;

Μήπως δὲν ἐπαρκεῖ τοῦτο, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὴν πλήρη χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης ἐκφώνησιν τοῦ Ἀποστόλου: «Εἰς ἐμὲ τὸ ζῆν εἶναι ὁ Χριστός!» ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Ἀγάπη;

Δὲν μένει ἄλλο τι εἰμὴ νὰ πληροφορηθῶμεν ***κατὰ τίνα τρόπον ἀποκτᾶται*** καὶ γίνεται κτῆμα ἀναφαίρετον τὸ πολύτιμον τοῦτο δῶρον τῆς τελείας ἀγάπης. Συγκεκριμμένως δὲ τίθεται δι᾽ ἕνα ἕκαστον τὸ ἐρώτημα: ***Πῶς δύναμαι ἐγὼ νὰ νικήσω τὴν ἁμαρτίαν,*** εἴτε ἑκουσίαν, εἴτε ἀκουσίαν, διὰ νὰ φθάσω εἰς τὸν ἐξαγνισμόν, ὅστις θὰ μὲ κάμῃ εὔθετον διὰ τὴν ἐνοίκισιν τῆς τελείας ἀγάπης, ἥτις εἶναι καὶ ὁ ἁγιασμός, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ ἴδῃ τὸν Κύριον;

Ἔχομεν τὴν διαβεβαίωσιν ἀξιοπίστων μαρτύρων, ὅτι ἡ κατὰ τῆς ἁμαρτίας νίκη ἐνεργεῖται πολλάκις ἀκαριαίως, ὀφθαλμοφανῶς, ἅπαξ διὰ παντός, ὡς ὅταν ὁ μέθυσος, ὁ βλάσφημος, ὁ ἔκδοτος εἰς ἄλλην κατάφορον ἁμαρτίαν, ἀνακόψῃ ἀποτόμως τὴν φαύλόν του πορείαν καὶ στραφῇ πρὸς τὴν ἀρετήν. Τοιούτων μεταστροφῶν ὑπάρχουν ἄπειρα παραδείγματα, εἶναι δὲ αὗται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τέλειαι μεταστροφαί· οἱ πρότερον ἔκδοτοι εἰς τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας συνηθείας διέκοψαν ὁριστικῶς πᾶσαν πρὸς ταύτας σχέσιν. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ καταφόρων καὶ ἁδρῶν παραβάσεων, περὶ πειρασμῶν ἔξωθεν προκαλουμένων, περὶ ἐχθρῶν ὁρατῶν. Ὁ Θεὸς εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας δίδει ἀκαριαίαν τὴν νίκην, ὡσεὶ ἁρπάζων τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν ὀνύχων τοῦ Σατανᾶ. Ἀλλ᾽ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι

μὲν ὑποδεδουλωμένοι εἰς τοιαύτας καταφόρους παραβάσεις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, δεινῶς ὅμως παρενοχλοῦνται ὑπὸ τῶν λεγομένων «μικρῶν ἁμαρτημάτων», πολλὰ τῶν ὁποίων μάλιστα χαρακτηρίζονται ἁπλῶς ὡς «ἐλαττώματα», «ἀδυναμίαι».

Καὶ ἐρωτῶμεν: Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαλλαγῇ τις καὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων ἅπαξ διὰ παντός, διὰ μιᾶς γενναίας ἀποφάσεως; Εἰ δὲ μή, πῶς θὰ κατορθωθῇ τοῦτο;

Εἶναι σπουδαιότατον τὸ ζήτημα τοῦτο, καθότι οἱ πλεῖστοι Χριστιανοί, συναισθανόμενοι ὅτι σοβαρῶς κωλύεται ἡ ἀνάπτυξις τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ζωῆς διὰ τῆς «εὐκόλως ἐμπεριπλεκούσης» αὐτοὺς ἁμαρτίας, καταβάλλουν σθεναρὰς προσπαθείας, ὅπως νικήσωσι ταύτην, ἀλλ' ὅταν φθάσωσιν εἴς τι σημεῖον πνευματικῆς προσπαθείας χωρὶς νὰ ἐπιτύχωσι τὴν πλήρη ἀπαλλαγήν των, ἀπελπίζονται καὶ χαλαροῦντες τὴν περαιτέρω προσπάθειαν, ὀλισθαίνουσι βαθμηδὸν πάλιν εἰς κατώτερον ἐπίπεδον.

Τοῦτο συμβαίνει, διότι δὲν ἀγωνίζονται κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θείου Λόγου ὑποδεικνυομένην μέθοδον.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ θὰ παρακαλέσω τοὺς ἀναγνώστας μου, νὰ ὁπλισθῶσι μὲ ὑπομονὴν καὶ νὰ μὲ παρακολουθήσωσιν εἰς τὴν βαθυτέραν ἐξέτασιν τῆς προκειμένης δυσκολίας. Λέγω δὲ μὲ ὑπομονήν, καθότι εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς ἐρεύνης, θὰ προσκρούσωσιν εἰς τὰς κοινῶς παραδεδεγμένας ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, σχετικῶς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐπιτυγχάνεται ἡ κατὰ τῆς ἁμαρτίας νίκη, μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ πραγματοποίησις τῆς νικηφόρου ζωῆς.

Ἡ κοινὴ μέθοδος. Κοινῶς ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ἁμαρτία νικᾶται δι' εἰλικρινοῦς καὶ ἐντεταμένης προσπαθείας κατὰ τῶν πειρασμῶν. Ἀλλ' ἡ παλαιὰ φύσις, ἥτις παραμένει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐφ' ὅσον ζῇ ἐν τῇ σαρκί, ἂν καὶ περιοριζομένη καὶ καθυποβαλλομένη εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ ζήσῃ κατὰ Χριστόν, ἀναδίδει παραφυάδας, ἐκσπᾷ εἰς πειρασμούς, συνταράσσοντας τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστιανοῦ. Κατὰ τῶν τοιούτων, ἐφ' ὅσον παραμένει ἐν αὐτῷ ἡ ρίζα τῆς ἁμαρτίας, δὲν ἐπαρκεῖ ἡ ἀνθρωπίνη προσπάθεια· θὰ ἔλθῃ δὲ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὑπερισχύσῃ κατὰ κράτος ὁ Πειραστής. Ἡ μόνον διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν προσπαθειῶν ἐπιδίωξις τῆς νικηφόρου ζωῆς, εἶναι λοιπὸν ***μέθοδος ἀβεβαία*** καὶ μάλιστα ***ἀνωφελής***, ἀφοῦ καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδαμοῦ μᾶς προτρέπει νὰ καταπολεμῶμεν ***τοὺς πειρασμούς***. Τί λοιπόν; Πρέπει νὰ παραιτηθῶμεν πάσης προσπαθείας;

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «Ἀγωνίζεσθε τὸν καλὸν ἀγῶνα». Ποῖον: «***Τῆς πίστεως***», προσθέτει. Ὁ δὲ Ἰάκωβος: «Ἀντιστάθητε εἰς τὸν Διάβολον καὶ θέλει φύγει ἀπὸ ὑμῶν» (Ἰάκ. δ'. 7). Πῶς θὰ ἀντιστῶμεν; Σωματικῶς; Βεβαίως ὄχι. Μᾶς τὸ λέγει ὁ Πέτρος (Α'. Πέτρ. ε'. 9): «Εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιστάθητε στερεοὶ ἐν τῇ πίστει».

Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι τοὺς πειρασμοὺς θὰ νικήσωμεν ***ἱστάμενοι στερεοί, σταθεροί, ἐν τῇ πίστει***. Διὰ τῆς πίστεως κατατροποῦνται οἱ πειρασμοί, ὡς λέγει καὶ ὁ Παῦλος προτρέπων τοὺς θέλοντας νὰ ἀγωνισθῶσι τὸν καλὸν ἀγῶνα, νὰ προσλάβωσι ***τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως***, τὴν δυναμένην νὰ σβέσῃ τὰ πεπυρακτω-

μένα βέλη τοῦ Πονηροῦ (Ἐφεσ. ς΄. 16). Ἡ νίκη λοιπὸν ἀποκτᾶται, ὅταν ἡ ψυχή, ἀκραδάντως πιστεύουσα, ἀποβλέπει εἰς τὸν Κύριον, καὶ κατέχεται ὁλοκλήρως ὑπὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, Ὅστις καταφέρει πᾶσαν νίκην ἐνάντιον τῶν πειρασμῶν. «Αὕτη εἶναι ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ *πίστις* ἡμῶν» (Α΄. Ἰωάν. ε΄. 9). Ὅταν ὁ Χριστὸς ἀποβλέπει ἐνθρονισμένος ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν κατέχῃ αὐτὴν ἐξ ὁλοκλήρου, οἱ πειρασμοὶ δὲν δύνανται νὰ κατισχύσωσι κατ᾽ αὐτῆς.

Ἰδοὺ τὸ μυστικὸν τῆς νικηφόρου ζωῆς—***ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου.***

Ὁ ἄνθρωπος νικᾷ τότε μόνον, ὅταν κρατῆται ἐρρωμένως ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τότε νικᾷ, οὐχὶ αὐτός, ἀλλ᾽ ὁ ἐνοικῶν ἐν αὐτῷ Χριστός.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Περὶ ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν.

Οἱ κοσμικοὶ ἔχουσι πλειοτέραν χρείαν τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν παρὰ τοὺς Μοναχούς.

Εἰς τοῦτο πάντοτε σᾶς παρακινῶ, καὶ δὲν θέλω παύσει παρακινῶν, ὄχι μόνον ἐνταῦθα νὰ προσέχητε εἰς τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιστρέφοντες, νὰ καταγίνεσθε συνεχῶς εἰς τῶν θείων Γραφῶν τὴν ἀνάγνωσιν. Τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ὅσοι κατ᾽ ἰδίαν συναναστρέφονται μετ᾽ ἐμοῦ δὲν ἔλειψα πάντοτε παραγγέλλων. Καὶ ἂς μή μοι λέγῃ μηδεὶς τὰ ψυχρὰ ἐκεῖνα καὶ πολλῆς κατακρίσεως ἄξια λόγια, ὅτι «εἰς τὸ δικαστήριον εἶμαι ἀπησχολημένος», «εἰς τὰ πολιτικὰ ἐνασχολοῦμαι», «τέχνην μετέρχομαι», «γυναῖκα ἔχω, παιδία τρέφω, οἰκογενειάρχης εἶμαι, βιωτικὸς ἄνθρωπος εἶμαι, δὲν εἶναι ἐμοῦ ἔργον νὰ ἀναγινώσκω τὰς Γραφάς, ἀλλ᾽ ἐκείνων, οἵτινες παρητήθησαν ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ ἐπίασαν τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, καὶ ζῶσι διὰ παντὸς τὸν βίον τοῦτον». Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Δὲν εἶναι σοῦ ἔργον νὰ προσέχῃς εἰς τὰς Γραφάς, ἐπειδὴ περισπᾶσαι ἀπὸ μυρίας φροντίδας; Διὰ τοῦτο μάλιστα εἶναι σοῦ ἔργον πολὺ πλέον παρὰ ἐκείνων. Διότι ἐκεῖνοι δὲν χρειάζονται τόσον τὴν ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς βοήθειαν, ὅσον οἱ ἀναστρεφόμενοι ἐν μέσῳ πραγμάτων πολλῶν. Ἐπειδὴ οἱ μὲν μοναχοί, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκ τῆς ἀγορᾶς θορύβους, καὶ πήξαντες τὰς καλύβας των εἰς ἐρημίαν, μὴ ἔχοντες συγκοινωνίαν μετ᾽ οὐδενός, ἀλλὰ μὲ πᾶσαν ἀσφάλειαν φιλοσοφοῦντες εἰς τὴν ἡσύχιον ἐκείνην γαλήνην, ὡς ἐὰν ἐκάθηντο εἰς λιμένα, ἀπολαύουσι πολλὴν τὴν ἀσφάλειαν· ἡμεῖς ὅμως οἱ σαλευόμενοι ὡς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πελάγους, καὶ ἀναγκαίως ἔχοντες μυρίων ἁμαρτημάτων ἀφορμάς, χρειαζόμεθα πάντοτε συνεχῆ καὶ ἀδιάλειπτον τὴν ἀπὸ τὰς Γραφὰς παρακίνησιν.

Ἐκεῖνοι κάθηνται μακρὰν τῆς μάχης· διὰ τοῦτο οὐδὲ λαμβάνουν πολλὰς πληγάς. Ἀλλὰ σὺ στέκεις ἀδιαλείπτως παρατεταγμένος, καὶ συνεχεῖς λαμβάνεις τὰς

πληγάς, διὰ τοῦτο καὶ πλειοτέρων ἰατρικῶν ἔχεις χρείαν. Διότι καὶ ἡ γυνή σου σὲ παροξύνει, καὶ ὁ υἱός σου σὲ λυπεῖ, καὶ ὁ δοῦλος σὲ κινεῖ εἰς ὀργήν, καὶ ὁ ἐχθρὸς σ' ἐπιβουλεύεται καὶ ὁ φίλος σὲ φθονεῖ, καὶ ὁ γείτων σ' ἐνοχλεῖ, καὶ ὁ συστρατιώτης σὲ ὑποσκελίζει πολλάκις, καὶ ὁ δικαστὴς σὲ ἀπειλεῖ, καὶ ἡ πενία σὲ λυπεῖ, καὶ ὁ θάνατος τῶν οἰκείων σου σοὶ προξενεῖ πένθος, καὶ ἡ εὐημερία σὲ φουσκόνει, καὶ ἡ δυστυχία σὲ ζαρώνει. Καὶ πανταχόθεν μᾶς περιστοιχίζουν πολλαὶ ἀφορμαὶ καὶ αἰτίαι ὀργῆς, πολλαὶ φροντίδων, πολλαὶ ἀθυμίας καὶ λύπης, πολλαὶ κενοδοξίας καὶ ἀπονοίας, καὶ μυρία φέρονται πανταχόθεν τὰ βέλη. Διὰ τοῦτο χρειαζόμεθα ἀδιακόπως τὴν ἐκ τῶν Γραφῶν πανοπλίαν. «Γνώρισον», λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής, «ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεως περιπατεῖς». Καθότι δεινότεραι ἐξανίστανται αἱ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι κατὰ τῶν διατριβόντων ἐν μέσῳ κόσμου πολλοῦ.

Καὶ ἀπὸ τοιαῦτα πολλὰ πολιορκεῖται ἡ ψυχὴ ἡμῶν· ὥστε ἔχομεν ἀνάγκην τῶν θείων φαρμάκων, ὥστε καὶ τὰς γενομένας πληγὰς νὰ θεραπεύωμεν, καὶ ὅσας δὲν ἔγειναν μὲν εἰσέτι, μέλλουσι δὲ νὰ γείνωσι, νὰ προλάβωμεν, ἀπὸ μακρόθεν σβύνοντες τοῦ Διαβόλου τὰ βέλη, καὶ ἀποκρούοντες αὐτὰ διὰ τῆς συνεχοῦς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως. Διότι ἀδύνατον, ἀδύνατον εἶναι νὰ σωθῇ ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἀπολαύει συνεχῶς τὴν πνευματικὴν ἀνάγνωσιν· ἀλλὰ εὐχάριστον ἤθελεν εἶσθαι ἂν καὶ ἀπολαμβάνοντες παντοτεινὴν τὴν θεραπείαν ταύτην ἠθέλομεν δυνηθῇ νὰ σωθῶμεν ποτέ. Ὅταν δὲ πληγονώμεθα μὲν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, δὲν μεταχειριζώμεθα δὲ οὐδεμίαν θεραπείαν, ὁποία ὑπάρχει σωτηρίας ἐλπίς;

(Εἰς τὸν Λάζαρον, Λόγ. γ'. Τόμ. Α'. σελ. 737).

Ο ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

Ἀπάντησις εἰς τὴν «Ἀνάπλασιν».

Δ'.

Ὁ ἀρθρογράφος τῆς συναδέλφου, ὅστις ἀπεδείχθη, ὡς εἴδομεν, τελείως ἀγνοῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ἑλλάδι Προτεσταντισμοῦ καὶ ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ πῶς εἶναι δυνατὸν οἱοσδήποτε Ἕλλην νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ διαφωνῇ πρὸς τὰς ἰδικάς του ἀντιλήψεις περὶ θρησκείας, φωρᾶται ἔχων καὶ τὰς πλέον ἀλλοκότους θεωρίας περὶ τοῦ *τί ἐστι Προτεσταντισμὸς* ἐν γένει.

«Οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου», λέγει, «ὑπάρχει σήμερον Διαμαρτύρησις (δηλ. Προτεσταντισμός), ὑφ' ἣν ἔννοιαν καὶ μορφὴν ἠννόησαν αὐτὴν οἱ εἰσηγηταί της. Ἡ περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἄκρατος ἐλευθερία, ἥτις παρεσχέθη εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς τῆς Διαμαρτυρήσεως, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀποτέλεσιν τῶν ποικιλωνύμων καὶ ποικιλομόρφων μικροδιακλαδώσεων τοῦ Προτεσταντισμοῦ'

ὧν ἑκάστη ἀποτελεῖ καὶ ἀνὰ μίαν παρανόησιν τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ὁ βασικὸς Προτεσταντισμὸς ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκζητήσεως τῆς ἀτομικῆς πίστεως καὶ σωτηρίας. Διότι ἑκάστη Προτεσταντικὴ παραφυάς, ἰδίαν ἀποτελοῦσα ὠργανωμένην Ἐκκλησίαν, ἔχει ἴδια δόγματα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀποκλείει τοὺς μὴ δεχομένους αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἑαυτῆς κόλπων. Ἀλλ' ἂν ἡ τραγελαφικὴ αὕτη κατάστασις παρουσιάζεται εἰς πᾶσαν Προτεσταντικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ παρ' ἡμῖν ἐργαζομένη «Εὐαγγελικὴ» τοιαύτη ἀποτελεῖ τὴν τυπικωτέραν τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου μορφήν».

Αἱ ἀνωτέρω ἐξωφρενικαὶ κρίσεις ἢ προέρχονται ἐκ παχυλῆς ἀμαθείας, ἀπιστεύτου ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ τῆς γνώσεως, ἢ γράφονται ἐν πνεύματι ἐσκεμμένης κακοπιστίας. Διότι ναὶ μὲν ὁ Προτεσταντισμὸς περιλαμβάνει καὶ ἀριθμόν τινα «μικροδιακλαδώσεων», ἀσημάντων ἀριθμητικῶς, ἀλλὰ ***τὰ ἐννέα δέκατα αὐτοῦ*** ἀποτελοῦνται ὑπὸ ἓξ ***Ἐκκλησιῶν*** ἰσχυρῶν, αἵτινες, ἂν καὶ διακρινόμεναι ἀπ' ἀλλήλων εἰς ζητήματά τινα ***οὐχὶ δογματικὰ*** ἀλλὰ ***τυπικὰ*** (κυρίως ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως), εἶναι ὅμως ***ἀπολύτως σύμφωνοι*** πρὸς ἀλλήλας εἰς ὅλα τὰ ***μεγάλα καὶ βασικὰ ζητήματα***, ἅτινα ἔθεσαν οἱ ἱδρυταὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ — Λούθηρος, Καλβῖνος, Ζβίγγλιος, Νὼξ καὶ οἱ Ἀναμορφωταὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ βασικαὶ αὗται ἀρχαί, ἃς ἀνεκήρυξεν ἡ Διαμαρτύρησις τοῦ 16ου αἰῶνος ἦσαν: ***Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως***, τὸ ***δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἑρμηνείας τῶν Ι. Γραφῶν*** καὶ ***ἡ ἀπόρριψις ὡρισμένων διδασκαλιῶν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας*** (καὶ ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας), ὡς λ. χ. τοῦ δόγματος τῆς Μετουσιώσεως, τῆς προσκυνήσεως καὶ ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, τῶν μνημοσύνων καὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, τῆς προσκυνήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων, ἀγαλμάτων καὶ λειψάνων, καὶ ἄλλων θεσμῶν καὶ διδασκαλιῶν, αἵτινες κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως ἀντιβαίνουσιν εἴς τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Γραφῶν.

Ἐφ' ὅλων τῶν βασικῶν τούτων ζητημάτων ἅπαντες οἱ Προτεστάνται (ἀκόμη καὶ τῶν «μικροδιακλαδώσεων») εἶναι καὶ σήμερον καὶ ἀνέκαθεν ***ἀπολύτως σύμφωνοι***. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Προτεσταντισμὸς δικαίως ἐχαρακτηρίσθη ὡς δένδρον μέγα καὶ θαλερόν, ὅπερ ἔχει διαφόρους κλάδους, διαφέροντας μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸ σχῆμα (ὅπως καὶ εἰς τὰ φυσικὰ δένδρα), ἀλλ' ***ἡνωμένους ἀρρήκτως μετ' ἀλλήλων*** διὰ τοῦ κοινοῦ κορμοῦ, ὅστις εἶναι ***ἡ Ἁγία Γραφή***, ἤτοι, τὸ ἀποκεκαλυμμένον θέλημα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, καὶ ἐκεῖθεν ἕλκοντας τὸν χυμὸν καὶ τὴν ζωτικότητά των.

Οἱ δύο κυριώτεροι τῶν κλάδων τούτων εἶναι ὁ ***Λουθηρικὸς*** καὶ ὁ ***Πρεσβυτερικός***, οἵτινες εἶναι καὶ τὴν σήμερον δογματικῶς καὶ διοικητικῶς ἀπαράλλακτοι ὡς διεμορφώθησαν καὶ διωργανώθησαν, ὁ μὲν πρῶτος ὑπὸ τοῦ Λουθήρου, ὁ δὲ δεύτερος ὑπὸ τοῦ Καλβίνου, τοῦ Ζβιγγλίου, κτλ. κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα. Οἱ δύο οὗτοι κλάδοι συναποτελοῦσι περίπου ***τὸ ἥμισυ*** τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς Προτεσταντῶν.

Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουσιν οἱ ***Μεθοδισταὶ*** καὶ οἱ ***Κοινοτικοὶ*** (Congregationalists ἢ Ἀνεξάρτητοι λεγόμενοι), οἵτινες δογματικῶς οὐδόλως διαφέρουσι

τῶν Λουθηρικῶν καὶ Πρεσβυτερικῶν, καὶ μόνον εἰς τὴν ***ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν*** ἀκολουθοῦσιν ἴδια συστήματα — οἱ μὲν Μεθοδισταὶ ἔχοντες ἐπισκόπους, οἱ δὲ Κοινοτικοὶ ποιοῦντες ἑκάστην τοπικήν των κοινότητα ἢ ἐκκλησίαν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον διοικητικῶς.

Ἐπίσης οἱ ***Βαπτισταὶ*** (ἰσχυρὰ καὶ αὐτοὶ ἐκκλησία) συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας τέσσαρας Ἐκκλησίας εἰς ὅλα των τὰ δόγματα, πλὴν ἑνός· καὶ εἰς τοῦτο δὲν διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ δόγματος, ἀλλ᾿ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς του. Πρόκειται, ὡς γνωστόν, περὶ τοῦ βαπτίσματος· καὶ οἱ Βαπτισταὶ φρονοῦσιν ὅτι τὸ βάπτισμα, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν σοβαρότητα, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ, δέον νὰ τελῆται εἰς ***ἐνηλίκους*** καὶ οὐχὶ εἰς νήπια. Οἱ Βαπτισταὶ ἄλλοτε τοσαύτην σημασίαν ἀπέδιδον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὥστε δὲν ἐκοινώνουν μετὰ τῶν ἄλλων Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν· ἀλλ᾿ ἡ ἀποκλειστικότης αὕτη ἤδη ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ὑπ᾿ αὐτῶν γενικῶς [1].

Τέλος οἱ ***Ἀγγλικανοὶ*** ἔχουσι διοίκησιν πολυτελεστέραν δι᾿ ἐπισκόπων καὶ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἱεροτελεστίαν τυπικωτέραν τῆς τῶν ἄλλων Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησιῶν, ***εἰς τὰ δόγματα ὅμως συμφωνοῦσι*** μεθ᾿ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων (πλὴν τῆς τῶν Βαπτιστῶν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ). Ἡ μόνη «παραφυάς», ἥτις σήμερον παρουσιάζεται ἐντὸς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ γνωστὴ τῶν λεγομένων «Ἀγγλοκαθολικῶν», οἵτινες ἀγωνίζονται νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των ὅλους ἐκείνους τοὺς θεσμούς, οὓς ἐσάρωσεν ἐκ μέσου αὐτῆς ἡ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος—τὰ μυστήρια, τὴν Μετουσίωσιν, τὰ μνημόσυνα, τὰς λαμπάδας, τὰ θυμιάματα, τὰς γονυκλισίας, τὰς τακτὰς νηστείας, κτλ. — ἤτοι, ἀγωνίζονται νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸν Παπισμόν, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ἄνευ ὑποταγῆς εἰς τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, οἱ «Ἀγγλοκαθολικοὶ» οὗτοι ἐρωτοτροποῦσι μετὰ τῆς Ὀρθοδοξίας περὶ μιᾶς δῆθεν «ἑνώσεως», ἥτις εἶναι καθαρὰ χίμαιρα καὶ οὐτοπία.

Ἐάν τις ἐξαιρέσῃ ἀφ᾿ ἑνὸς τοὺς «Ἀγγλοκαθολικούς», οἵτινες πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ Προτεστάνται μηδὲ δέχονται νὰ λέγωνται Προτεστάνται, καὶ ἀφ᾿ ἑτέρου τοὺς ἐλαχίστους ἐναπομείναντας ἀδιαλλάκτους Βαπτιστάς, τὰ μέλη οἱασδήποτε ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἓξ μεγάλων Προτεστ. Ἐκκλησιῶν δέχονται καὶ εἶναι δεκτὰ νὰ παρακαθήσωσιν εἰς τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον (τὴν Εὐχαριστίαν) οἱασδήποτε ἐκ τῶν λοιπῶν πέντε Ἐκκλησιῶν. Εἰς δὲ τὰς μεγάλας κοινὰς Προτεσταντικὰς συγκεντρώσεις συνήθως τελεῖται ἡ Εὐχαριστία, ἧς μεταλαμβάνουσι πάντες οἱ συγκεντρωμένοι ἀδιακρίτως ἀποχρώσεως.

Εἶναι λοιπὸν αὐτόχρημα παιδαριῶδες τὸ νὰ λέγῃ τις ὅτι «οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ὑπάρχει σήμερον Προτεσταντισμὸς ὑφ᾿ ἣν ἔννοιαν καὶ μορφὴν ἠννόησαν αὐτὸν οἱ εἰσηγηταὶ αὐτοῦ», καὶ ὅτι «ἑκάστη Προτεσταντικὴ παραφυάς, ἀποκλείει

---

(1) Σημειωτέον ὅτι αἱ ἄλλαι Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι ἀνέκαθεν ἐδέχοντο καὶ δέχονται τοὺς Βαπτιστὰς εἰς τὴν τελετὴν τῆς μεταλήψεως τῆς Εὐχαριστίας, διότι ἔκρινον ὅτι ἡ περὶ τὸ βάπτισμα διαφωνία τῶν Βαπτιστῶν δὲν ἦτο κυρίως δογματική, ἀλλὰ μᾶλλον μία ὑπερβολὴ αὐστηρότητος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς τύπου καὶ καθήκοντος, ἀναγνωριζομένου ὑπὸ πάσης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

ἀπὸ τῶν ἑαυτῆς κόλπων» τοὺς μὴ δεχομένους τὰ ἴδιά της δόγματα. Ἡ δογματικὴ καὶ ψυχικὴ ἑνότης ὅλων τῶν μεγάλων κλάδων τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐκδηλοῦται καὶ ἐπισημοποιεῖται διὰ διαφόρων μεγάλων ἑνώσεων, ὅπως εἶναι λ. χ. ὁ ***Παγκόσμιος Εὐαγγελικὸς Σύνδεσμος*** (ὅστις περιλαμβάνει οὐ μόνον τὰς ἓξ μεγάλας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὰς «μικροδιακλαδώσεις» ἀκόμη, καὶ ἀπὸ τοῦ 1846 ἑνώνει ὅλας αὐτὰς εἰς τὴν κοινὴν ἐνιαύσιον Ἑβδομάδα τῆς Παγκοσμίου Προσευχῆς), ὅπως ἡ ***Παγκοσμία Ἕνωσις τῶν Κυριακῶν Σχολείων*** (εἰς ἣν ἀντιπροσωπεύονται ὅλαι αἱ Προτεσταντικαὶ ἀποχρώσεις), ὅπως τὸ ***Ὁμοσπονδιακὸν Συμβούλιον*** τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἀναμεμορφωμένων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ τέλος, ἡ ἀδελφικὴ συνεργασία ὅλων τῶν κλάδων τοῦ Προτεσταντισμοῦ εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ συντήρησιν τῶν ***Βιβλικῶν Ἑταιριῶν*** καὶ εἰς τὸ ***ἱεραποστολικὸν ἔργον*** μεταξὺ τῶν μὴ Χριστιανικῶν λαῶν.

Ἐν γένει δὲ ἡ τάσις τῶν Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν σήμερον εἶναι πρὸς στενὴν συνεργασίαν καὶ πολλαχοῦ πρὸς συγχώνευσιν. Οὕτω λ. χ. εἰς τὸν Καναδᾶν τῷ 1925 συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν οἱ Πρεσβυτερικοί, οἱ Μεθοδισταὶ καὶ οἱ Κοινοτικοί, ἡ δὲ Ἐθνικὴ αὕτη Ἐκκλησία τοῦ Καναδᾶ προσεχώρησεν εἰς τὴν Παγκόσμιον Ἕνωσιν τῶν Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰς τὰς Ἰνδίας παρομοία συγχώνευσις ὅλων τῶν Προτεσταντικῶν ὁμάδων εὑρίσκεται ὑπὸ συζήτησιν.

Αἱ διάφοροι ὡς ἄνω Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι εἶναι ***παγκόσμιαι***, ἀποτελούμεναι ἀπὸ ὀργανώσεις ἐθνικὰς αὐτοκεφάλους εἰς πᾶσαν χώραν, αἵτινες καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα συγκροτοῦσι διεθνεῖς Συνόδους τῆς οἰκείας ἀποχρώσεως, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν Γενικὰ Παγκόσμια Συνέδρια, ὡς τὸ τῆς Στοκχόλμης τοῦ ἔτους 1925, τῆς Λωζάννης τοῦ 1927, κτλ., εἰς τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον ἀντιπροσωπεύεται ὁλόκληρος ὁ Προτεσταντισμός, ἀλλὰ προσέρχονται προσκαλούμενοι καὶ Ὀρθόδοξοι καὶ Παλαιοκαθολικοὶ — Σύνοδοι πολὺ ἀληθέστερον ***Οἰκουμενικαὶ*** ἢ αἱ τῶν πρώτων 7 - 8 αἰώνων.

Ὁ Προτεσταντισμὸς δὲν διατελεῖ ὑπὸ μίαν κεντρικὴν διεύθυνσιν, ὡς ὁ Παπισμός, διότι τοῦτο θὰ ἀντέβαινεν εἰς τὴν βασικὴν Προτεσταντικὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν κατὰ τόπους ἢ χώρας Ἐκκλησιῶν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ***ἐλευθερία*** εἰς τὰ ἐπουσιώδη, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ***ἑνότητα*** ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν καὶ θεμελιωδῶν, ἀποτελεῖ τὴν ***δύναμιν*** καὶ τὴν ***ζωτικότητα***, ἀλλὰ καὶ τὴν ***ὡραιότητα***, τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὅπως εἰς τὰ φυσικὰ δένδρα δὲν ὑπάρχουσι δύο κλάδοι, ἢ καὶ δύο φύλλα ἐντελῶς ὅμοια ἀλλήλοις κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα. Αἱ «μικροδιακλαδώσεις», περὶ ὧν ἡ συνάδελφος καὶ ἐν γένει οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ τοσοῦτον ποιοῦνται θόρυβον, οὐδὲν ἄξιον λόγου μέρος παίζουν εἰς τὸν Προτεσταντισμὸν εἴτε ἀριθμητικῶς εἴτε ἠθικῶς. Ἐκ τῶν 207 ἑκατομμυρίων Προτεσταντῶν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, οἱ ἓξ μεγάλοι κλάδοι ἀριθμοῦσι 201 ἑκατομμύρια, μόλις δὲ 6 ἑκατομμύρια αἱ «μικροδιακλαδώσεις»!! Ἄλλως τε καὶ συνηθέστατα Ὀρθόδοξοι καὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ συγγραφεῖς, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, εἴτε ἐκ κακῆς πίστεως, συγκαταλέγουσι μεταξὺ τῶν Προτεσταντικῶν ἀποχρώσεων σωρείαν αἱρέσεων, ὡς τοὺς Οὐνιταρίους, τοὺς Χιλια-

στάς, τοὺς Μόρμωνας, τοὺς ὀπαδοὺς τῆς «Χριστιανικῆς Ἐπιστήμης», τοὺς Θεοσοφιστάς, καὶ ἄλλους, οἵτινες ***οὐδεμίαν ἀπολύτως σχέσιν ἢ συνάφειαν ἔχουσι μὲ τὸν Προτεσταντισμόν,*** ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπορρίπτουσι διαφόρους βασικὰς ἀρχὰς τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὡς τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν θεοπνευστίαν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, κτλ.

Ἐξ ἴσου δὲ ἀνακριβὴς εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «Ἀναπλάσεως» ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία «ἀποτελεῖ τὴν τυπικωτέραν μορφὴν» τῆς δῆθεν «τραγελαφικῆς καταστάσεως» τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἐξ ἐννέα τακτικῶς ὠργανωμένων τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἢ κοινοτήτων (ἐν Ἀθήναις 2, ἐν Θεσσαλονίκῃ, Αἰκατερίνῃ, Ἰωαννίνοις, Σεβαστῇ, Βερροίᾳ, Μυλοτόπῳ καὶ Καστανᾷ ἀνὰ 1). Ἑκάστη τῶν τοπικῶν τούτων ἐκκλησιῶν διοικεῖται, κατὰ τὸ Πρεσβυτερικὸν σύστημα, ὑπὸ χειροτονημένου ποιμένος καὶ λαϊκοῦ πρεσβυτερίου ἐκλεγέντος ὑπὸ τοῦ «λαοῦ». Ἡ Ἑλληνικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία (Πανελλήνιος Ἕνωσις Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν) διοικεῖται ὑπὸ Γεν. Συνόδου, συνερχομένης ἅπαξ τοῦ ἔτους καὶ ἀποτελουμένης ἐξ ὅλων τῶν ποιμένων καὶ ἑνὸς πρεσβυτέρου ἐξ ἑκάστης ἐπὶ μέρους ἐκκλησίας. Ἡ ὅλη Ἑλληνικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία εἶναι μέλος τῆς Παγκοσμίου Ἑνώσεως τῶν Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν, ἥτις συγκροτεῖ Γενικὰς μὲν Συνόδους κατὰ τετραετίαν, Τοπικὰς δὲ Συνόδους ἐτησίως ἐν Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία, ὅπως πᾶσαι αἱ ἐθνικαὶ Προτεσταντικαὶ ἐκκλησίαι οἱασδήποτε ἀποχρώσεως, εἶναι αὐτοκέφαλος, οὐδεμίαν ἔχουσα ἐξάρτησιν ἐξ οἱασδήποτε ἄλλης Ἐκκλησίας ἢ κέντρου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Εὑρίσκεται μόνον ἐν ἐπικοινωνίᾳ ἀδελφικῇ μεθ᾿ ὅλων τῶν ἁπανταχοῦ Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν. Τί ἀκριβῶς ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ ἀρθρογράφος τῆς συναδέλφου διὰ τῶν ἀνωτέρω κρίσεών του, μόνος αὐτὸς ἴσως ἐννοεῖ. Ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμία «παραφυὰς» ἢ «μικροδιακλάδωσις» ἢ «αἵρεσις» ὑπάρχει· διότι ὁσάκις μέλος τι οἱασδήποτε τῶν ἐκκλησιῶν της ἤθελε φωραθῇ ἀπομακρυνόμενον τῆς ὀρθῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως ἢ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀναστροφῆς καὶ νουθετούμενον δὲν ἤθελε σωφρονισθῇ, εὐθὺς ἀποκόπτεται καὶ ἀποβάλλεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου πρεσβυτερίου.

***

Τὰ ὅσα ἐντελῶς ἀόριστα λέγει ὁ ἀρθρογράφος τῆς συναδέλφου περὶ «προπαγάνδας» καὶ «ὑπονομεύσεως τοῦ κρατοῦντος θρησκευτικοῦ καθεστῶτος» ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν, δὲν χρήζουσι σοβαρᾶς ἀνασκευῆς. Ἄλλως τε καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι «συστηματικὴν προπαγάνδαν δὲν διεξάγουσιν οὐδὲ ἔχουσι πρὸς τοῦτο τὰ μέσα καὶ τὴν μαχητικότητα ἄλλων ἑτεροδόξων». Ἐπίσης τὰ ὅσα λέγει περὶ «μυστικισμοῦ» καὶ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ νὰ θεωρῆταί τις Ἕλλην, ἂν μὴ ἦναι συνάμα καὶ Ὀρθόδοξος, εἶναι θεωρίαι διὰ πολὺ μικρὰ παιδία.

***

Περατοῦντες τὴν ἀπάντησιν ταύτην, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινὰ ἐπὶ μεταγενεστέρου ἀρθριδίου τῆς συναδέλφου «Ἀναπλάσεως» δημο-

σιευθέντος εἰς τὸ τελευταῖόν της φύλλον (1—15 Μαΐου), καὶ ἐπιγραφομένου «Περὶ μίαν Παρεξήγησιν». Καὶ ἐν πρώτοις, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ὑποδείξωμεν εἰς τὴν συνάδελφον ὅτι ἀποτελεῖ μικροπρέπειαν πνευματικὴν ἐκ μέρους της τὸ νὰ ἀναφέρῃ διαρκῶς τοὺς «Εὐαγγελικοὺς» ἐντὸς εἰσαγωγικῶν. Ἑκάστη τῶν Χριστεπωνύμων ἀποχρώσεων ἔχει τὸν καθιερωμένον τίτλον της. Οἱ Παπικοὶ ὀνομάζονται ***Καθολικοὶ*** ἢ ***Ρωμαιοκαθολικοί,*** οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ***Ὀρθόδοξοι,*** οἱ Προτεστάνται ***Εὐαγγελικοὶ*** ἢ ***Διαμαρτυρόμενοι.***

Οἱ τίτλοι οὗτοι εἶναι διεθνῶς καθιερωμένοι, ἡ δὲ χρῆσίς των δὲν ἐκθέτει τὸν χρησιμοποιοῦντα αὐτοὺς εἰς καμμίαν παρεξήγησιν. Οὕτω δηλ. ὅταν ἀναφέρῃ τις τὴν ***Ὀρθόδοξον*** ἢ τὴν ***Καθολικὴν*** Ἐκκλησίαν, τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους του μήτε τῆς ***ὀρθοδοξίας*** τῆς μὲν, μήτε τῆς ***καθολικότητος*** τῆς δέ. Ὁμοίως ὅταν ἡ συνάδελφος ἀναφέρῃ τοὺς ***Εὐαγγελικούς,*** μὲ τοῦτο ἂς μὴ φοβῆται ὅτι θὰ κατηγορηθῇ ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν ***εὐαγγελικότητα*** αὐτῶν. Μὲ τὸ νὰ τοὺς λέγῃ ὅμως «Εὐαγγελικοὺς» (ἐντὸς εἰσαγωγικῶν) ρίπτει μίαν εἰρωνείαν κατὰ τοῦ ἐπισήμου τίτλου των — καὶ τοῦτο, ὡς εἴπομεν, εἶναι μικροπρέπεια.

Ἐρχόμενοι τώρα εἰς τὰς παρατηρήσεις τῆς συναδέλφου, διαβεβαιοῦμεν αὐτὴν ὅτι, ἐκφράσαντες οἵαν ἐξεφράσαμεν (εἰς τὸ ἡμέτερον τεῦχος Φεβρουαρίου ἐ. ἔ.) ἀπορίαν ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ συνάδελφος ἐδημοσίευσε τὰ γνωστὰ καθ' ἡμῶν τῶν Εὐαγγελικῶν ἄρθρα, δὲν διενοήθημεν ποσῶς ὅτι διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν ὑποστηρίξεως τοῦ κ. Ἰω. Παπαδοπούλου κατὰ τῶν συκοφαντῶν του «ἐξησφαλίζετο ἡ σιωπὴ τῆς «Ἀναπλάσεως» προκειμένου περὶ πεποιθήσεων διισταμένων ριζικῶς πρὸς τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς». Τοιαύτην μωρίαν οὐδέποτε ἠδυνάμεθα ἡμεῖς παλαιοὶ δημοσιογράφοι νὰ σκεφθῶμεν. Ἡ ὑφ' ἡμῶν διατυπωθεῖσα σκέψις ἦτο ὅτι ἐνομίσαμεν ὅτι εἴχομεν δείξει ἀπέναντι τῆς συναδέλφου τοιαύτην Χριστιανικὴν ἀλληλεγγύην, ὥστε «νὰ ἀποκλείωνται ἑκατέρωθεν αἱ ***ἄνευ σοβαροῦ λόγου*** ἐπιθετικαὶ ἀρθρογραφίαι». Καὶ ἐν προκειμένῳ ἐθεωρήσαμεν ὅτι ἀκριβῶς ἔλειπεν ***οἱοσδήποτε σοβαρὸς λόγος*** διὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐν λόγῳ ἄρθρων. Τὸ δὲ μόνον παράπονόν μας κατὰ τῆς συναδέλφου εἶναι ὅτι ὅλως ἀνεξετάστως καὶ ἀβασανίστως υἱοθέτησε τὰ ἐν λόγῳ ἄρθρα περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι Προτεσταντισμοῦ, χωρὶς νὰ προσέξῃ ἂν αἱ αἰτιάσεις τοῦ ἀρθρογράφου ἐστηρίζοντο εἰς γεγονότα καὶ ἐὰν αἱ κρίσεις του ἦσαν ὀρθαὶ ἢ ὄχι. Τὸ δὲ ὅτι τὰ ἄρθρα ἐκεῖνα ἦσαν ἐνυπόγραφα δὲν ἀπήλλασσε τὴν συνάδελφον τῆς εὐθύνης τῆς δημοσιεύσεώς των, οὔτε ὑπεχρέου ἡμᾶς νὰ ἀπαντήσωμεν προσωπικῶς εἰς τὸν ὑπογράψαντα. Τοὐναντίον, ἐκεῖνον μὲν διεκρίναμεν ὡς ἀγνοοῦντα τελείως τὰ περὶ ὧν ἐπραγματεύετο ζητήματα. Ἀλλὰ τοιαύτης ἀγνοίας συγγνώμη δὲν δύναται νὰ παρασχεθῇ εἰς συνάδελφον ἄγουσαν ἡλικίαν ἐτῶν ΜΒ'.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἂν ὁ εἰρημένος ἀρθρογράφος θὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ ζητημάτων, ἅτινα τόσον ὀλίγον κατέχει, μένομεν τελείως ἀσυγκίνητοι. Μόνον ἐὰν ἡ συνάδελφος ***ὑπευθύνως*** θελήσῃ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφέντα, εἴμεθα εἰς τὴν διάθεσίν της.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ

(συνέχεια)

2. Ἡ ἀνεύρεσις καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν γνωστῶν θρησκειῶν, αἵτινες ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ προστατεύονται εἰς τὰ τῆς λατρείας των ὑπὸ τῶν Νόμων, εἶνε ἔργον τοῦ Δικαστοῦ,

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, συνεπείᾳ τῶν διαφόρων ἐκφράσεων τῶν θεμελειωδῶν τῶν πολιτειῶν νόμων, γίνεται διάκρισις μεταξὺ ***ἀνεγνωρισμένης*** (προϋποθετούσης κατά τινας ἔγκρισιν τῆς Πολιτείας) καὶ ***γνωστῆς θρησκείας.***

Ἐν Γαλλίᾳ θεωροῦνται ***ἀνεγνωρισμέναι*** θρησκεῖαι ἡ Ρωμαϊκὴ Καθολική, ἡ τῶν Διαμαρτυρομένων, ἡ Ἰσραηλιτικὴ καὶ ἡ Μουσουλμανική, διότι πρεσβεύονται ὑπὸ μέρους μείζονος ἢ ἥττονος τοῦ πληθυσμοῦ της, ἀπολαύουσι δὲ τῆς προστασίας καὶ τῆς ὑλικῆς τοῦ Κράτους συνδρομῆς διὰ τῆς ὑλικῆς τοῦ Κράτους συνδρομῆς διὰ τῆς μισθοδοτήσεως τῶν λειτουργῶν αὐτῆς (Δεληγιάννη καὶ Ζηνοπούλου Νομ. Τόμος VI σελὶς 5-6).

Γνωσταὶ δὲ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ θρησκεῖαι θεωροῦνται αἱ θεμελιωθεῖσαι πρὸ αἰώνων, αἱ ἀποτελοῦσαι ἓν τῶν στοιχείων τῆς Κοινωνίας, αἱ ὑπάρχουσαι ἤδη πράγματι καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν πρεσβευόντων αὐτὰς ἀτόμων, οἱ ὀπαδοὶ τῶν ὁποίων κατὰ ὁμοιόμορφα δόγματα, διατάξεις καὶ ἔθιμα λατρεύουσι τὸ Θεῖον (Δεληγιάννη καὶ Ζηνοπούλου, αὐτόθι, σελ. 11, ὑποσημ. 2). Τοιαῦται δὲ γνωσταὶ θρησκεῖαι εἰσὶν ἡ Χριστιανική, ἡ τοῦ Ἰσλάμ, ἡ Ἰσραηλιτικὴ καὶ ἄλλαι.

Τὸ νῦν ἰσχύον Σύνταγμα, προκειμένου περὶ τῆς λατρείας τοῦ Θείου, παρεδέχθη τὸν ὀρθότερον χαρακτηρισμὸν τῆς ***γνωστῆς θρησκείας.***

Τοιαύτη δὲ θεωρεῖται ***πᾶσα φανερὰ θρησκεία***, μὴ ἔχουσα κρύφια δόγματα καὶ λατρείαν, ***μὴ ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν ἔννομον τάξιν***, κλπ. (Συνταγ. Δίκαιον Ν. Ν. Σαριπόλου, τόμος 2ος, σελ. 581).

3. ***Ὁ Χιλιασμὸς δὲν εἶνε θρησκεία.*** — Οἱ Χιλιασταὶ εἰσὶν ὀπαδοὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλὰ δὲν ἀναγνωρίζουσιν οὔτε πρεσβεύουσι τινὰ τῶν δογμάτων, ἐθίμων καὶ διατάξεων αὐτῆς.

Ἑπομένως ὁ Χιλιασμὸς ***δὲν εἶνε θρησκεία, ἀλλ' αἵρεσις τῆς Χριστιανικῆς τοιαύτης.***

Ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διακρίνει τὰς αἱρέσεις, τὰ σχίσματα καὶ τὰς παρασυναγωγάς.

Καὶ αἱρετικοὺς μὲν χαρακτηρίζει τοὺς ἐντελῶς ἀπερρηγμένους καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους ἢ τοὺς μικρὸν ἐκκλίνοντας τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως (ἔπιθι Καν. Α. Μεγάλου Βασιλείου καὶ ἀπόκρισιν Βαλσαμῶνος ΛΕ΄, ἐν σελ. 89 καὶ 476, Συντ. θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμος 4ος, Βασιλ. Τιτλ. 1, Θεμ. 1, 2 καὶ 5 καὶ τὰς ὑπὸ τοῦτο ὑποσημ., ἔκδ. Ζέππου, Κρασσᾶ, Οἰκογ. παρ. 41, Καλ. 33).

Σχισματικοὺς δὲ τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰάσιμα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας (ἔπιθι ἄνω παραπομπάς).

Καὶ παρασυναγωγὰς τὰς παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων καὶ παρὰ τοῦ ἀπαιδεύτου λαοῦ συνάξεις (αὐτόθι).

Ὁ Χιλιαστὴς ὅθεν, μὴ ἀναγνωρίζων μηδὲ προσκυνῶν τὰς ἁγίας εἰκόνας, θεωρεῖται εἰκονοκλάστης, ἤτοι αἱρετικὸς (ἔπιθι Ζέππου Βασιλ., Τιτλ. 1, Θεμ. 1, σημ. 2, ἐδ. Κανόνα Θ', Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμ. 2, σελὶς 585), παρερμηνεύων δὲ ὁ Χιλιασμὸς τὰς Ἁγίας Γραφὰς καὶ διδάσκων ὅτι δὲν εἶνε ἀληθὴς ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἡ μετὰ ταύτην ἐμφάνισις Αὐτοῦ, ἡ δοξασία περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, μὴ ἀναγνωρίζων ὅτι ὁ Γάμος εἶνε μυστήριον δεόμενον τῆς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας, κλπ. (ὅρα βούλευμα Συμβουλίου τούτου ὑπ' ἀριθ. 118 π. ἔ. καὶ ἀνωτέρω ἔδαφ. 2, Α' σκέψεως καὶ ἰδίᾳ περικοπὰς τῶν ὑπ' αὐτῶν πρὸς προσηλυτισμὸν κυκλοφορουμένων βιβλίων (Κιθάρα τοῦ Θεοῦ 580, 581 καὶ 604-61, «Γραφικαὶ Μελέται», τόμος 4ος, σελὶς 565-566 καὶ 577 καὶ «Ἐπιθυμητὴ Κυβέρνησις», σελὶς 20, 33-33 καὶ 43 καὶ «ὁ Χιλιασμὸς» ὑπὸ Ν. Τρεμπέλα, σελὶς 29-34), δὲν εἶνε ***θρησκεία***, ὡς τὴν ἐννοεῖ τὸ Σύνταγμα καὶ λοιπὴ Ἑλληνικὴ νομοθεσία, ἀλλ' ***αἵρεσις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.***

Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ Σύνταγμα καθορίζει ὅτι τὰ ***τῆς λατρείας πάσης γνωστῆς θρησκείας τελοῦνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων***,

Ὅτι ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται,

Ὅτι ὁ Χιλιασμὸς εἶνε αἵρεσις,

Ἕπεται ἀναγκαίως ὅτι ὡς αἵρεσις δὲν δύναται νὰ τύχῃ τῆς προστασίας τῶν Ἑλληνικῶν Νόμων καὶ τοῦ Συντάγματος, ἅτινα οὕτω καταφώρως παραβιάζει.

Ἑπομένως φρονοῦμεν ὅτι ὀρθοτέρα εἶνε ἡ γνώμη ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Νομοθεσίας μας ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἄνευ ἱερολογίας τελουμένου ὑπὸ τῶν Χιλιαστῶν γάμου καὶ ἡ σύνταξις ληξιαρχικῆς δι' αὐτὸν πράξεως.

4. ***Δὲν προστατεύονται αἱ αἱρέσεις.***— Ἡ πρώτη γνώμη εἰς ἐνίσχυσιν τῆς διδομένης ὑπ' αὐτῆς ἑρμηνείας, ἐπικαλεῖται τ' ἄρθρα 10 ἐδ. 5, 14, 32 καὶ 21 ἐδ. α' τοῦ Νόμου 2430 «περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων» καθ' ἃ «ὁ ἱερεὺς παντὸς Χριστιανικοῦ ἢ μὴ θρησκεύματος ὀφείλει ἐπὶ ποινῇ νὰ δηλώσῃ τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην ἢ εἰς ἣν οὗτος παρέστη τέλεσιν γάμου», κλπ.

Πειθόμεθα ἀδιστάκτως ὅτι ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ Χιλιασταὶ τελοῦσι τοὺς γάμους των ἄνευ ἱερέων.

Διότι ἀφοῦ δὲν ἔχουν οὔτε ἀναγνωρίζουν ἱερεῖς, ποῖος ἱερεὺς θὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἄνω διατάξεις τοῦ Νόμου 2430;

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς ταῦτα. Ἀφοῦ τὸ Σύνταγμα καθορίζει ὅτι τὰ τῆς λατρείας πάσης γνωστῆς θρησκείας τελοῦνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Νόμων,

Ἀφοῦ τελείως ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Χιλιασμὸς ὄχι μόνον δὲν εἶνε γνωστὴ ἀλλὰ οὐδὲ κἂν θρησκεία ἀλλὰ μόνον αἵρεσις τῆς Χριστιανικῆς τοιαύτης,

Ἀφοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη παραβιάζει τοὺς πρὸς προστασίαν τῆς ἐπικρατούσης ἐν Ἑλλάδι θρησκείας τεθεσπισμένους καὶ κρατοῦντας νόμους περὶ Γάμου, κλπ.

Ἀναγκαίως συνάγεται ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 2430 ἀφορῶσι μόνον τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζομένας **γνωστὰς** θρησκείας, τὰ τῆς λατρείας τῶν ὁποίων **προστατεύουσιν** οἱ Νόμοι.

Δὲν προστατεύονται ἑπομένως καὶ αἱ αἱρέσεις πάσης γνωστῆς θρησκείας καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ δὲν ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ Νόμου 2430.

Ἄσχετον τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως.

Ὁ Χιλιαστὴς ἐνδομύχως πιστεύων ὅτι ὁ γάμος δὲν εἶνε μυστήριον, ὅτι δὲν δεῖται τῆς εὐλογίας τῆς ἐκκλησίας κλπ., μὴ ἐξωτερικεύων τὰς ἀτομικάς του αὐτὰς πεποιθήσεις μηδὲ ἐπιδιώκων προσηλυτισμόν, οὐδεμίαν διάταξιν τοῦ νόμου προσβάλλει καὶ κατὰ τοῦτο ἐφαρμόζεται καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ καὶ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθιερωθὲν δόγμα τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως.

Ἀλλ' ὅταν ἀντίθετον πρὸς ταῦτα μετέρχεται πολιτείαν, οὐ μόνον δὲν τυγχάνει τῆς τῶν νόμων προστασίας, ἀλλὰ καὶ διώκεται ἐπὶ τῇ βάσει τούτων.

Οὕτω ἀσκῶν τὸ δόγμα τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ συζῶν μετὰ γυναικὸς ἄνευ νομίμου γάμου, θεωρεῖται παρανόμως συνοικῶν καὶ παραβιάζων τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 685 Π. Ν. Οὕτω συζῶν δὲν προξενεῖ κοινὸν σκάνδαλον. Διότι ἡ τοιαύτη ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμβίωσις εἶνε ἀπόρροια τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ὁποίας εἶνε ἀπαραβίαστος (ἔπιθι Κωστῆ Π. Ν. ἑρμην. ἄρθρ. 685 καὶ 272).

Φρονοῦμεν ὅθεν ὅτι κατὰ τὸ μέρος τοῦτο καὶ μόνον ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς τοῦ ἀτόμου συνειδήσεως εἶνε ἀπαραβίαστος καὶ ἀπόλυτος.

5. ***Διάλυσις τῆς οἰκογενείας.*** — Ἡ ἐκκλησία ἀνακηρύσσει τὸν γάμον μυστήριον.

Ἡ δὲ πολιτεία διὰ τὸ κῦρός του ἀπαιτεῖ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν διάλυσίν του τὴν ὑπὸ ταύτης ἐπικύρωσιν.

Δὲν ὑφίσταται θρησκεία πεπολιτισμένων ἢ βαρβάρων λαῶν, ἥτις νὰ μὴ ἀπαιτῇ τὴν εὐλογίαν τοῦ γάμου ὑπὸ θρησκευτικῶν λειτουργῶν, μάγων κλπ.

Τοῦτο εἶνε φιλοσοφικῶς καὶ ἱστορικῶς βεβαιωμένον.

«Εὕροις δ' ἂν (γράφει ὁ Πλούταρχος πρὸς Κολώτην, ΛΑ΄.) ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων, ***ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου,*** μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ἐστιν οὐδ' ἔσται γεγονὼς θεατής· ἀλλὰ πόλις ἄν μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφους χωρὶς ἢ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναιρεθείσης παντάπασιν, σύστασιν λαβεῖν ἢ λαβοῦσα τηρῆσαι».

Οἱ Χιλιασταὶ τελοῦντες τοὺς γάμους των ἄνευ εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, δημιουργοῦσι τὸ μὲν διάλυσιν τῆς οἰκογενείας καὶ ἑπομένως τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας, διότι καὶ αὗται ἄθροισμα οἰκογενειῶν εἶνε, τὸ δὲ πορνογενῆ κατάστασιν κατ' οὐδὲν ὑπολειπομένην τῆς τοῦ Μπολσεβικισμοῦ.

Μὴ ἀναγνωρίζοντες τὴν εὐλογίαν τοῦ γάμου ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἀναγνωρίζουσιν οὔτε πρεσβεύουσι καὶ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος.

Διότι ἱερεὺς δὲν δύναται νὰ βαπτίσῃ τέκνον αἱρετικόν. Τοῦτο ἀπαγορεύεται

ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς ἐκκλησίας, ἥτις εὐλόγως θὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ βαπτίσωσι τὰ τέκνα τῶν Χιλιαστῶν, ἀφοῦ αὐτοὶ δὲν θέλουσι τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τοῦ γάμου των.

Ἡ ἐπικράτησις τοιούτων ἀρχῶν καὶ δοξασιῶν, ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τῆς ἠθικῆς, τῶν νόμων καὶ τῶν δογμάτων, διατάξεων καὶ ἐθίμων τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας, θὰ δημιουργήσῃ διάλυσιν τῆς οἰκογενείας, φυσικὰ τέκνα καὶ μετάπτωσιν εἰς κατάστασιν χείρονα τῆς τῶν πρωτογόνων βαρβάρων καὶ ἀπολιτίστων ἀνθρωπίνων φυλῶν.

Τὸ ἀνεξέλεγκτον τῆς εἰσαγωγῆς καινῶν θρησκειῶν καὶ αἱρέσεων καθιερώθη διὰ τοῦ Συντάγματος ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἀπεβλήθησαν τῆς Πολιτείας οἱ Μορμονισταί, διὰ τὸ ἀνήθικον τῆς θρησκείας των, ἐναντίον τοῦ Συντάγματος (ἔπιθι σημείωσιν ἐν σελ. 5 ἑρμ. Ἑλλην. Συντ. Δ. Κυριακοῦ).

Ἀλλ' ἂν αἱ Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς παρὰ τὸ Σύνταγμά των ἀπεκήρυξαν καὶ ἀπέβαλον τοὺς Μορμονιστάς, παρ' ἡμῖν αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος περὶ ἀπογορεύσεως μεταγλωττίσεως τῶν κειμένων τῶν Γραφῶν, προσηλυτισμοῦ κλπ. καὶ αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρ. Θ΄ τοῦ παλαιοῦ καὶ 11 τοῦ νέου καταστατικοῦ τῆς Ἐκκλησίας Νόμου θὰ ἐξακολουθήσωσι παραμένουσαι νεκραί;

Ὁ Χιλιασμὸς εἶναι καρκίνωμα τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Πολιτείας ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνον δι' αὐτὰς μὲ τὸν Μπολσεβικισμόν.

Ἀλλ' ὁ γάμος εἶνε θεσμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου.

Καὶ οὐ μόνον θεσμός, ἀλλὰ κρηπὶς καὶ βάσις θεσμῶν ἀποτελούντων τὸ ἥμισυ τῶν θεσμῶν τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, ἤτοι τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ τοιούτου.

Ἐκ τοῦ γάμου, ἤτοι, τῆς ἑνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικός, συγκληρώσεως τοῦ βίου παντός, θείου καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου Κοινωνίας ὡς τὸν ὁρίζει ὁ νομοδιδάσκαλος Οὐλπιανός, γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ δίκαια καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του, ἅτινα ἀνακηρύσσουσι καὶ προστατεύουσιν οἱ νόμοι οἱ κανονίζοντες τὰ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου, διαζυγίου, διατροφῆς, πατρικῆς ἐξουσίας, ἐπιτροπείας, κηδεμονίας, προικός, κληρονομίας, ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, διαθηκῶν, κληροδοσίας κλπ.

Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ προεισαγωγικῆς ἀνακρίσεως καὶ τῶν ἀπολογιῶν τῶν κατηγορουμένων ἀποδεικνύεται τελείως ὅτι οἱ κατηγορούμενοι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων τοῦ Χιλιασμοῦ, τὸ μὲν προκαλοῦσιν εἰς τὴν παραβίασιν τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων τῆς Κυβερνήσεως, κηρύσσοντες ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου, οὔτε τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, τὸ δὲ διὰ τῶν κηρυγμάτων των τούτων ζητοῦσι νὰ προσελκύσωσι προσηλύτους εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν πρεσβευόμενα καὶ λεγόμενα θρησκευτικὰ τοῦ Χιλιασμοῦ δόγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐνεργούμενα εἶνε ἀσυμβίβαστος ἡ διατήρησις τῆς πολιτικῆς τάξεως, ἤτοι, ἀποκρούουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γάμου (ἔπιθι Κωστῆ ἑρμ. ἄρθρ. 149 Π. Ν. σημ. 3) κατὰ παράβασιν τῶν ἄρθρων 57 καὶ 149 Π. Ν.

Κατὰ ταῦτα δέον νὰ γίνωσιν ἐν μέρει δεκταὶ αἱ ἀνακοπαὶ ὑπ' ἀριθ. 46 π. ἔ. τοῦ Εἰσαγγελέως Πλημμελειοδικῶν Μυτιλήνης καὶ ὑπ' ἀριθ. 62 π. ἔ. τοῦ

Ἐμμανουὴλ Γ. Πασαβάντη κατὰ τοῦ ὑπ᾿ ἀριθ. 732 π. ἔ. βουλεύματος τοῦ Συμβουλίου Πλημμελειοδικῶν Μυτιλήνης.

Νὰ διορθωθῇ τὸ 4ον ἐδάφ.τοῦ διατακτικοῦ τοῦ ἀνακοπτομένου βουλεύματος καὶ

Νὰ παραπεμφθῶσιν ἅπαντες οἱ κατηγορούμενοι συμφώνως τῇ Ε΄ σκέψει ἐδ. 6 τῆς παρούσης καὶ ἐπὶ παραβάσει τοῦ ἄρθρου 149 Π. Ν.

Προκυπτουσῶν ἑπομένως λίαν ἐπαρκῶν καὶ ἱκανῶν ἐνδείξεων ἐνοχῆς τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ ταῖς πράξεσι ταύταις, προβλεπομέναις καὶ τιμωρουμέναις ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Συντάγματος, 56 ἐδ. 2, 57, 109, 149, 196, 198, 421 καὶ 425 Π. Ν.

Προτείνω

Νὰ γίνωσιν ἐν μέρει δεκταὶ αἱ ἀνακοπαὶ ὑπ᾿ ἀριθ. 46 π. ἔ. τοῦ Εἰσαγγεγέως Μυτιλήνης καὶ ὑπ᾿ ἀριθ. 62 π. ἔ. τοῦ Ἐμμανουὴλ Πασαβάντη, ἀμφότεραι κατὰ τοῦ ὑπ᾿ ἀριθ. 732 π. ἔ. βουλεύματος τοῦ Συμβουλίου Πλημμελειοδικῶν Μυτιλήνης.

Νὰ διορθωθῇ τὸ 4ον ἐδάφιον τοῦ διατακτικοῦ τοῦ ἀνακοπτομένου βουλεύματος, καὶ

Νὰ παραπεμφθῶσιν ὅ τε ἀνακόπτων Ἐμμανουὴλ Πασαβάντης καὶ οἱ συγκατηγορούμενοι Στέλιος Ἀθ. Βακιρτζῆς, Μαριάνθη σύζυγος Βακιρτζῆ τὸ γένος Στυλ. Χατζημικκέ, Νικόλαος Κων. Ρεμπεμπὸς καὶ Γεώργιος Ἀρ. Χαλυβόπουλος, κάτοικοι ἅπαντες Μυτιλήνης, καὶ ἐπὶ τῇ ἐν τῇ 5ῃ σκέψει ἐδ. 6 τῆς παρούσης ἀναφερομένῃ πράξει, ἤτοι, ὅτι ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἑπομένης πράξεως καὶ ἕνεκα ταύτης, συνομολογήσαντες πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν συνδρομὴν ἐν Μυτιλήνῃ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1926 καὶ ἐφεξῆς κατ᾿ ἐξακολούθησιν συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων τοῦ Χιλιασμοῦ, τὸ μὲν προκαλοῦσιν εἰς παραβίασιν τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων τῆς Κυβερνήσεως, κηρύττοντες ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου, οὔτε τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, τὸ δὲ διὰ τῶν κηρυγμάτων των τούτων ζητοῦσι νὰ προσελκύσωσι προσηλύτους εἰς τὰ ὑπ᾿ αὐτων πρεσβευόμενα καὶ λεγόμενα θρησκευτικὰ τοῦ Χιλιασμοῦ δόγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐνεργούμενα εἶνε ἀσυμβίβαστος ἡ διατήρησις τῆς πολιτικῆς τάξεως, ἤτοι, ἀποκρούουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γάμου.

Ὁ παρ᾿ Ἐφέταις Εἰσαγγελεὺς Φιλ. Τσαπραλῆς.

Τὸ Συμβούλιον

Ἀκοῦσαν τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ προφορικῶς ἀναπτύξαντος τὴν προεκτεθεῖσαν πρότασιν καὶ εἶτα ἀποχωρήσαντος,

Ἰδὸν τὴν Δικογραφίαν,

Σκεφθὲν κατὰ τὸν νόμον,

1) Ἐπειδὴ αἱ ὑπὸ κρίσιν ἀνακοπαὶ τοῦ τε Εἰσαγγελέως τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Πλημμελειοδικῶν καὶ τοῦ κατηγορουμένου Ἐμμανουὴλ Πασαβάντη, ἐμπροθέσμως ἠσκήθησαν, ἐξεταστέαι κρίνονται κατ᾿ οὐσίαν, ὡς πρὸς ταύτην δὲ διὰ τοῦ προσ-

βαλλομένου ὑπ' ἀριθ. 732 (1928) βουλεύματος Συμβουλίου τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Πλημμελειοδικῶν παρεπέμφθη ὁ ἀνακόπτων καὶ ἐπὶ φθορᾷ ξένης ἰδιοκτησίας ἐκ προθέσεως διαπραχθεῖσαν. Πλὴν ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ἀνακρίσεως δὲν προκύπτουσιν ἐνδείξεις δικαιολογοῦσαι τὴν τούτου παραπομπήν, καθόσον καὶ οἱ ἐν τῇ προτάσει τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν Ἐφετῶν ἀναφερόμενοι μάρτυρες δὲν καταθέτουσι συγκεκριμένον τι περιστατικὸν καὶ περὶ τοῦ ἀνακόπτοντος. Τὸ ὅτι δὲ εἶνε, ὡς ὁμολογεῖ, οὗτος «Χιλιαστὴς» καὶ ὅτι κατοικεῖ οὗτος ἢ τινὲς τῶν ἄλλων κατηγορουμένων πλησίον τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκουν αἱ θραυσθεῖσαι εἰκόνες, δὲν δύναται ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἄλλου περιστατικοῦ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παραπομπήν του ἐπὶ τῇ ἀνωτέρω πράξει.

2) Ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ἀνακρίσεως προκύπτουσιν ἐνδείξεις πρὸς παραπομπὴν ἁπάντων τῶν κατηγορουμένων καὶ ἐπὶ παραβάσει τοῦ ἄρθρου 149 τοῦ Π. Ν., διά τε τοὺς ἐν τῇ προτάσει τοῦ Εἰσαγγελέως λόγους καὶ διὰ τοὺς ἑξῆς: Κατὰ τὸ ἄρθρον 71 τοῦ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1926 καταστατικοῦ νόμου τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ κατὰ τοὺς γάμους, «κατὰ μὲν τὸ πολιτικὸν μέρος ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, κατὰ δὲ τὸ πνευματικὸν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς». Αὗται δ' εἴτε ἀμέσως, εἴτε κατ' ἐντολὴν τούτων οἱ ἱερεῖς, ὡς ἐκ τοῦ ἄρθρου 66 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἶνε ὑποχρεωμένοι νὰ ἱερολογῶσι τὸν γάμον, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Νεαρᾶς 89 Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, αἵτινες ἔκπαλαι ἐκράτησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἀποτελοῦσαι μεταξὺ ἄλλων τὰς ἱερὰς παραδόσεις ταύτης. Κατὰ ταύτας δὲ ἄνευ ἱερολογίας δὲν συνιστᾶται γάμος (ἰδὲ Νεαρὰ εἰς τὰ Βασιλικὰ Ζέππου ὑπὸ Θεμ. 30 (2-3) Ἀρμενοπούλου Δ' δ' 49 καὶ σχόλιον, Κρασσᾶ παρ. 53). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δὲ ταύτην προφανῶς τοῦ μεθ' ἱερολογίας γάμου, τὸ ἄρθρον 24 τοῦ Συντάγματος ἀναγράφει ὅτι «ὁ γάμος ὡς θεμέλιον τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ Ἔθνους, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ Κράτους». Ἡ ἐκκλησία συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις «ἔθιμα» ὀρθῶς τὰ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου καὶ διοικητικῶς καθώρισε διὰ τῆς ἀπὸ 2ας Ἀπριλίου 1835 ἐγκυκλίου της, στηριζομένης εἰς τὸ Β. Δ. τῆς 23 Ἰουλίου 1833 ἄρθρον 10—15. Συντρέχουσι συνεπῶς τὰ στοιχεῖα τῶν ἄρθρων 149 τοῦ Π. Ν. (14 περὶ ἐξυβρίσεως) καὶ δέον νὰ παραπεμφθῶσιν οἱ κατηγορούμενοι καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην (ἴδε καὶ ἄρθρ. 354 καὶ 359 Π. Ν.). Οὐδὲ παρίσταται χρεία πρὸς ἀπαγγελίαν σχετικῆς κατηγορίας, διότι τὸ Συμβούλιον τὰ πραγματικὰ γεγονότα, ἅτινα ἐν τῇ κατηγορίᾳ περιελήφθησαν, νῦν εἰς ὀρθὸν νομικὸν χαρακτηρισμὸν τὰ ὑπάγει.

Ἄρνησις τοῦ Τρισυποστάτου.

3) Ἐπειδὴ διὰ τοῦ προσβαλλομένου βουλεύματος παρεπέμφθη ὁ ἀνακόπτων καὶ ἐπὶ παραβάσει τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ Νόμου τῆς 23 Νοεμβρίου 1837 περὶ ἐξυβρίσεως. Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης ὅμως ἀνακρίσεως δὲν προέκυψαν πραγματικὰ περιστατικὰ ἐμπίπτοντα εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ῥηθέντος ἄρθρου, διότι ἐν δημοσίᾳ ὁμιλίᾳ δὲν ἐξεφράσθη ὁ ἀνακόπτων «εἰς πρόσκομμα ἄλλων» μὲ τρόπον ὥστε νὰ προσέβαλε τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός, ἤτοι, τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἀπολύτῳ

καὶ καθολικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει. Πράγματι προκύπτει ἐκ τῆς ἀνακρίσεως, ὅτι ὁ ἀνακόπτων μετὰ τῶν ἄλλων κατηγορουμένων εἶνε αἱρεσιῶται, διότι ἀρνοῦνται τὸ τρισυπόστατον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀθανασίαν τῶν ἀγγέλων, τὸ ἄϋλον τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, τὰ μυστήρια τοῦ γάμου καὶ βαπτίσεως· ἰσχυρίζονται ὅτι γνωρίζουσι τὸν χρόνον τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι οὗτος θὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ 1000 ἔτη, ὡς καθαρῶς ἐπίγειος βασιλεὺς καὶ ἀποκαλοῦσι τὰς ἁγίας εἰκόνας τῶν Ἐκκλησιῶν «ξύλα προσκυνούμενα». Ἀποτελοῦσι δὲ καὶ ὅλως ἴδιον θρησκευτικὸν σύστημα, τὸ τῶν «Χιλιαστῶν» καλούμενον. Ἀλλ' αἱ δοξασίαι των αὗται ἐμπίπτουσι μόνον εἰς τὰς παραβάσεις τοῦ ἄρθρου 17ου τοῦ Νόμου περὶ ἐξυβρίσεως, διότι ἀντίκεινται μὲν εἰς τὰ δόγματα, τὰς διατάξεις τῆς Συνόδου καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας («ἔθιμα»), τὰς κρατούσας περὶ λατρείας προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἱεροτελεστίας τὰς ὁποίας ἀπαρασαλεύτους τηρεῖ ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ ἄρθρον 1ον τοῦ Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Ἐκκλησίας (1923), ἀλλ' ἐλλείπει ἐκ τούτων τὸ στοιχεῖον τοῦ «προσκόμματος ἄλλων» τοῦ νόμου. Πλὴν τῶν ἄλλων ἡ Ζ′ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν ἐθέσπισε ταῦτα «ὅσῳ γὰρ συνεχῶς δι' εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως ὁρῶνται, τοσοῦτον καὶ οἱ ταύτας θεώμενοι, διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπὶ πόθησι καὶ ταύταις ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν, οὐ μὴν τὴν κατὰ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει, ἀλλ' ὃν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ καὶ τοῖς Ἁγίοις Εὐαγγελίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι, καὶ θυμιαμάτων καὶ φώτων προσαγωγὴν πρὸς τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καθὼς καὶ τοῖς ἀρχαίοις, εὐσεβῶς εἴθισται· ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει «καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν». Δέον συνεπῶς νὰ γένηται ἐν μέρει δεκτὴ ἡ ἀνακοπὴ τοῦ κατηγορουμένου Ἐμμανουὴλ Πασαβάντη κατὰ τοῦ προσβαλλομένου βουλεύματος καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ν' ἀπορριφθῇ ἡ ἀνακοπὴ τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Πλημμελειοδικῶν.

4) Ἐπειδὴ αἱ ἐν τῇ ἀνωτέρω σκέψει δοξασίαι τῶν κατηγορουμένων αἱρεσιώτας καθιστῶσι τούτους κατὰ ΝΙΚ (Ι. Α.) καὶ Βασιλ. (Ι. Α.) Νομ. 1. Κατ' ἄρθρον δὲ 198 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, εἰς ὃ ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὅρου «αἱρεσιῶται» κατὰ τὴν τοῦ Ἀστικοῦ Νόμου καὶ τῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ἔννοιαν, τιμωροῦνται οἱ αἱρεσιῶται (ἤτοι, οἱ ἔχοντες τὰς ἀνωτέρω δοξασίας καὶ ἀνήκοντες εἰς ἴδιον ὅλως θρησκευτικὸν σύστημα) οἵτινες προσπαθοῦσι δι' ἀθεμίτων μέσων νὰ διαδώσωσιν ἢ νὰ καταστήσωσιν ἐπικρατεῖς τὰς θρησκευτικάς των δόξας. Ἐκ τῆς ἐνεργηθείσης δ' ἀνακρίσεως προκύπτουσι τὰ ἑξῆς περιστατικά: Οἱ κατηγορούμενοι περιφέρονται ἀνὰ τὰ διάφορα χωρία τῆς Μυτιλήνης καὶ ἐν τῇ πόλει Μυτιλήνῃ καὶ προσπαθοῦσι νὰ διαδώσωσι καὶ καταστήσωσιν ἐπικρατεῖς τὰς θρησκευτικάς των δόξας· ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των τούτου μεταχειρίζονται ἀθέμιτα μέσα ἀποκρουόμενα παρὰ τῆς δημοσίας ἠθικῆς καὶ τοῦ ἄρθρου 1ου τοῦ Συντάγματος, ἤτοι, διανέμουσι δωρεὰν εἰς διαφόρους κατοίκους τῆς πόλεως καὶ τῶν

χωρίων τῆς νήσου Μυτιλήνης μεταπεφρασμένα κείμενα τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας, «Παλαιᾶς Διαθήκης», δηλαδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Μωϋσέως τοῖς ἀνθρώποις ἀποκαλυφθέντα καὶ «Καινῆς Διαθήκης» δηλαδὴ τὰ ἀποκαλυφθέντα καὶ διδαχθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων. Παρὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 1ου τοῦ Συντάγματος, ὅτι τὸ κείμενον τῶν Ἁγίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον καὶ ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις τοῦ κειμένου αὐτῶν ἀπολύτως ἀπαγορεύεται· ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρχῃ προηγουμένη ἔγκρισις τῆς ἐκκλησίας, ἤτοι, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ὀρθῶς κατὰ ταῦτα διὰ τοῦ προσβαλλομένου βουλεύματος παρεπέμφθησαν οἱ κατηγορούμενοι καὶ ἐπὶ παραβάσει τοῦ ἄρθρου 198 Π. Ν. Ἀναγκαῖον πλὴν καθίσταται νὰ διορθωθῇ τὸ διατακτικὸν τοῦ βουλεύματος, κατὰ τὰ ἐν τῷ διατακτικῷ τοῦ παρόντος. Οὐδὲ συνταυτίζεται ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν κατηγορουμένων, ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω παραβιάσεως παρὰ τούτων τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ Νόμου περὶ ἐξυβρίσεως (σκέψις 3) ἐφ' ὅσον αὕτη γίνηται πρὸς σκοπὸν προσηλυτισμοῦ, ἐνῷ τὸ ἄρθρον 17ον σκοπὸν ἔχει τὴν προστασίαν τῆς μὴ παραβιάσεως τῶν καθεστώτων νόμων, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ κεφαλαίου 3 τοῦ Ν. ἐξυβρίσεως.

5) Ἐπειδὴ αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 172 τῆς Ποιν. Δικονομίας, μετὰ τὸ ἄρθρον 16 τοῦ Συντάγματος, δι' οὗ ἀπηγορεύθη ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων κα ἄλλων ἐντύπων, διατριβῶν, ἐπιτραπεῖσα μόνον ἕνεκεν προσβολῆς κατὰ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Νόμου ὁριζομένας περιπτώσεις, δὲν δύνανται νὰ ἰσχύσωσιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα κατὰ κρίσιν τοῦ Συμβουλίου τὰ ἐν τῇ Εἰσαγγελικῇ προτάσει ἀναφερόμενα βιβλία, ἅτινα κυκλοφοροῦσιν οἱ κατηγορούμενοι διὰ τοὺς ἀνωτέρω σκοπούς των καὶ ἅτινα προσάγονται, δὲν περιέχουσι προσβολὴν κατὰ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Παρέλκει κατὰ ταῦτα ἡ περαιτέρω ἀνάκρισις πρὸς κατάσχεσιν τῶν προσαχθέντων βιβλίων, τὰ ὁποῖα, ὡς πειστήρια τῆς πράξεως τῶν κατηγορουμένων, προσάγονται ἕνεκεν τῆς ἀνωτέρω ἀπαγορευτικῆς διατάξεως.

Διὰ ταῦτα :

Ἰδὸν καὶ τ' ἄρθρα 262, 248—259 τῆς Ποινικῆς Δικονομίας.

Δέχεται ἐν μέρει τὰς ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1928 καὶ 27 Ἰουλίου 1928 ἀνακοπὰς τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Πλημμελειοδικῶν, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἀνακόπτοντος κατηγορουμένου Ἐμμανουὴλ Γεωργίου Πασαβάντη κατὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 732 (1928) βουλεύματος τοῦ Συμβουλίου τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Πλημμελειοδικῶν, ὅπερ μεταρρυθμίζει κατὰ τὰ ἑπόμενα:

1) Παραπέμπει ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Πλημμελειοδικῶν τοὺς 1) Στέλιον Θαν. Βακιρτζῆν, ἐτῶν 50, ἔμπορον, 2) Μαριάνθην σύζ. Στυλ. Βακιρτζῆ τὸ γένος Στυλιανοῦ Χατζημικκὲ, γεννηθέντας ἐν Περγάμῳ καὶ κατοικοῦντας ἐν Μυτιλήνῃ, 3) Νικόλαον Κωνστ. Ρεμπεμπὸν γεννηθέντα ἐν Τελωνείοις καὶ κατοικοῦντα ἐν Μυτιλήνῃ, ἐτῶν 33, ράπτην, 4) Ἐμμανουὴλ Γεωργίου Πασαβάντην, γεννηθέντα ἐν Χίῳ καὶ κατοικοῦντα ἐν Μυτιλήνῃ, ἐτῶν 25, λογιστήν, καὶ 5) Γεώργιον Ἀρ. Καλυβόπουλον, γεννηθέντα ἐν Συλιβρίᾳ Θράκης καὶ κατοικοῦντα ἐν Μυτιλήνῃ, ἐτῶν 44, σιδερωτὴν καὶ Χριστιανοὺς Ὀρθοδόξους, ἵνα

δικασθῶσιν ὡς ὑπαίτιοι τοῦ ὅτι ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑπομένων ἀξιοποίνων πράξεων καὶ ἕνεκα τούτων συνομολογήσαντες πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν συνδρομὴν ἐν Μυτιλήνῃ τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1926 καὶ ἔκτοτε κατὰ διαφόρους ἡμέρας μέχρι τῆς 14ης Μαρτίου 1928 ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας καὶ κατὰ δῆθεν ὀρθὴν ἑρμηνείαν τῶν περὶ ταύτην δογμάτων καὶ ἱερῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας («ἐθίμων») προεκάλεσαν, ὁμιλοῦντες πρὸς ἄλλους, εἰς τὴν παραβίασιν τῶν Νόμων καὶ τῶν Διαταγμάτων τῆς Κυβερνήσεως, δηλαδὴ τοῦ Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἄρθρ. 66 καὶ 71) καὶ τῶν ἄρθρων 1ου καὶ 24 τοῦ Συντάγματος ὡς καὶ τῶν ἱερῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας περὶ τελέσεως τῶν γάμων δι' ἱερολογίας, εἴτε ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων ἢ ἐπισκόπων ἢ ἱερέων, συνιστῶντες τὴν τέλεσιν τῶν γάμων ἄνευ ἱερολογίας, ἐπιζητοῦντες συνάμα νὰ προσελκύσωσι προσηλύτους εἰς τὰ παρὰ τούτων ἀνωτέρω συνιστώμενα θρησκευτικὰ δόγματα, μὲ τὰ ὁποῖα διενεργούμενα εἶνε ἀσυμβίβαστος ἡ τῆς πολιτικῆς τάξεως διατήρησις, ἤτοι, τῶν περὶ τελέσεως ἐγκύρου γάμου διατάξεων τοῦ Νόμου.

2) Ἐν Μυτιλήνῃ κατὰ τὴν 15ην Φεβρουαρίου 1928 εἰς δημοσίαν ὁμιλίαν γενομένην καὶ εἰς δημοσίους τόπους, ἤτοι, πλατείας καὶ ὁδοὺς τῆς πόλεως Μυτιλήνης, ὡς καὶ εἰς κατάστημά τι ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἡ καμμένη Λέσχη», εἰς ὃ πᾶς τις ἀκωλύτως δύναται νὰ εἰσέλθῃ καὶ ὡς ἐκ τοῦ δοθέντος παρὰ τῶν κατηγορουμένων προσρισμοῦ του, ὡς καὶ δι' ὁμιλίας δημοσίας ἀνὰ τὰ χωρία τῆς νήσου Μυτιλήνης προσέβαλον διὰ δυσμενῶν ἐκφράσεων τὰς διατάξεις τῶν συνόδων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ τῆς Ζ' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων, ἀποκαλοῦντες ταύτας «ξύλα προσκυνούμενα», ὡς καὶ τὰ ἔθιμα ταύτης περὶ ἱεροτελεστίας διὰ τούτων.

3) Ἐν τῇ πόλει Μυτιλήνῃ τὸ τρίτον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1928 καὶ εἰς τὰ διάφορα χωρία ταύτης, αἱρεσιῶται ὄντες, ὡς ἀρνούμενοι τὸ τρισυπόστατον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ μυστήρια, τὴν ἀθανασίαν τῶν ἀγγέλων, καὶ τὸ ἄϋλον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὰς διατάξεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ εἰς ὅλως ἴδιον θρησκευτικὸν σύστημα, τὸ τῶν Χιλιαστῶν, προσηλωμένοι ὄντες, προσεπάθησαν δι' ἀθεμίτων μέσων, ἤτοι, διὰ διανομῆς δωρεὰν εἰς τοὺς καλουμένους κατοίκους καὶ προσερχομένους εἰς τούτους μεταπεφρασμένων κειμένων τῶν Ἁγίων Γραφῶν, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ τοὺς τίτλους «Καινὴ Διαθήκη παραφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ». «Τὰ Ἱερὰ Γράμματα μεταφρασθέντα ἐκ τῶν θείων ἀρχετύπων» παρὰ τὴν δημοσίαν ἠθικὴν καὶ τὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος ὅτι τὸ κείμενον τῶν Ἁγίων Γραφῶν διατηρεῖται ἀναλλοίωτον καὶ ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις τοῦ κειμένου τούτων ἀπολύτως ἀπαγορεύεται ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἧς δὲν ἔτυχον οἱ κατηγορούμενοι περὶ μεταφράσεως τῶν ἀρχετύπων κειμένων τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Πράττουσι δὲ ταῦτα οἱ κατηγορούμενοι, ἵνα διαδώσωσι καὶ καταστήσωσιν ἐπικρατεῖς τὰς θρησκευτικάς των δόξας, ἃς διὰ τῶν ἀθεμίτων τούτων μέσων (μεταφράσεων) προσπαθοῦσι νὰ διαδώσωσι καὶ καταστήσωσιν ἐπικρατεῖς.

Ἀποφαίνεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ κατηγορία κατὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Γ. Πασαβάντη, ὡς ὑπαιτίου τοῦ ὅτι μετὰ τῶν 1) Στέλιου Θαν. Βακιρτζῆ, 2) Μαριάνθης συζ. Στυλ. Βακιρτζῆ, τὸ γένος Στυλιανοῦ Χατζημικκέ, 3) Νικολάου Κωνστ. Ρεμπεμποῦ, καὶ 4) Γεωργίου Α. Χαλυβοπούλου ὑπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑπομένων ἀξιοποίνων πράξεων καὶ ἕνεκα ταύτης συνομολογησάντων πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν συνδρομήν: 1) Ἐν Μυτιλήνῃ τὴν νύκτα τῆς 15 Μαρτίου 1928 εἰσελθόντες εἰς τὸ αὐτόθι καὶ κατὰ τὴν συνοικίαν «Σαρὶ Μπαμπὰ» ἰδιωτικὸν παρεκκλήσιον «Ἅγιος Δημήτριος» τῆς Ἐρυφίλης Λασκαρίδου ἐκ προθέσεως ἐπροξένησαν φθορὰν εἰς τὰς ἐν αὐτῷ εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ ἐπάργυρα πλαίσια τῶν εἰκόνων μετὰ τῶν ὑέλων καὶ τῶν λοιπῶν κεντημάτων αὐτῶν, ἡ δὲ ἐκ τῆς φθορᾶς προξενηθεῖσα ζημία εἰς τὴν ἰδιοκτήμονα ὑπερβαίνει τὰς 100 οὐχὶ δὲ καὶ τὰς 4000 δραχμάς, καὶ

2) Ἐν Μυτιλήνῃ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1926 μέχρι τῶν μέσων Μαρτίου 1928 διὰ δημοσίου ὁμιλίας, διδασκαλίας καὶ συμβολικῶν παραστάσεων ἐκφράζονται εἰς πρόσκομμα ἄλλων μὲ τρόπον προσβάλλοντα τὸ ὀφειλόμενον σέβας πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ Παντός, ἤτοι, ἀρνοῦνται τὴν Ἁγίαν Τριάδα, τὴν Θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ὑποστατικὴν ὕπαρξιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

Ἀπορρίπτει κατὰ τὰ λοιπὰ τὰς ἀνωτέρω ἀνακοπάς.

Ἀπεφασίσθη καὶ ἐγένετο ἐν Σύρῳ τῇ 27 Ἰανουαρίου 1929 καὶ ἐξεδόθη αὐτόθι τῇ 31 ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους.

Ὁ Πρόεδρος — *Ὁ Ὑπογραμματεὺς*

Κ. ΤΡΙΚΚΑΙΟΣ — *Γ. ΡΕΣ*

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ "ΟΛΥΜΠΟΣ,,

Αἱ ἀνακρίβειαι τοῦ Μητροπολίτου Βερροίας.

Κύριε Διευθυντά,

Παρακαλῶ δημοσιεύσατε τὰ κατωτέρω, πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἀνακριβῶν δηλώσεων τοῦ Σ. Μητροπολίτου Βερροίας, δημοσιευθεισῶν εἰς τὴν «Ν. Ἀλήθειαν» τὸ παρελθὸν Σάββατον, ἐν σχέσει μὲ τὴν δρᾶσιν καὶ πολιτείαν τοῦ Ὀρφανοτροφείου ὁ «Ὄλυμπος».

Καὶ πρῶτον, εἶναι ἀνακριβὴς ἡ πληροφορία του ὅτι τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ἀντετάχθη εἰς τὴν μετατροπὴν τῆς Μονῆς Ἀγ. Ἀθανασίου εἰς Ὀρφανοτροφεῖον προσφυγοπαίδων. Ἀπεναντίας θερμῶς ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν ταύτην, ἐκφράσαν μάλιστα καὶ τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Φιλανθρωπικὴν

Ἑταιρείαν διὰ τὴν προσφερθεῖσαν βοήθειάν της πρὸς τὰ ὀρφανὰ τῆς ἐθνικῆς μας καταστροφῆς.

Δευτέρα ἀνακρίβεια τοῦ Μητροπολίτου Βερροίας εἶναι ὅτι ἡ Γεν. Διοίκησις παρεχώρησε τὴν ὡς ἄνω μονὴν εἰς τὸν κ. Μιχιτσόπουλον. Ἡ Μονὴ παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Φιλανθρωπικὴν Ἑταιρείαν Βάϊβελ—Λάντς, ἧς ἀντιπρόσωπος ἐτύγχανεν ὁ κ. Μιχιτσόπουλος.

Τρίτον, εἶναι τελείως ἀναληθὴς ἡ δήλωσις ὅτι ὁ κ. Μιχιτσόπουλος διευθύνει τὸ Ὀρφανοτροφεῖον ὁ «Ὄλυμπος». Τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του εἶχε καὶ ἔχει ὑπευθύνους διευθυντάς, εἰς οὓς ἀνατίθεται ἡ διοίκησις καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν τροφίμων του. Ὁ πρώην διευθυντὴς μάλιστα ἦτο τελειόφοιτος τῆς Ἱερατικῆς σχολῆς Σάμου, Ὀρθόδοξος ἐξ Ὀρθοδόξων, καὶ αὐστηρὸς τηρητὴς τῆς πατρῴας πίστεως, ὁ δὲ νῦν τοιοῦτος εἶναι υἱὸς Ὀρθοδόξου ἱερέως καὶ ἔφεδρος ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τιμηθεὶς διὰ πλείστων ὅσων παρασήμων διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας του.

Τέταρτον, εἶναι συκοφαντία τοῦ χειρίστου εἴδους τὸ λεχθὲν ὅτι τὰ ὀρφανὰ στεροῦνται τῶν ἐφοδίων τῆς θρησκείας των, καθότι τὸ ἵδρυμα δαπανᾷ περὶ τὰς 40,000 δρ. ἐτησίως πρὸς συντήρησιν Ὀρθοδόξου ἱερέως, ψάλτου καὶ ὅλων τῶν συναφῶν ἐκκλησιαστικῶν χρειωδῶν, ἡ δὲ φοίτησις τῶν ὀρφανῶν εἰς τὰς λειτουργίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Μονῆς εἶναι ὑποχρεωτική.

Πέμπτον, τὸ διδασκαλικὸν προσωπικὸν ἀνέκαθεν διορίζεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐκλεγόμενον πάντοτε ἀπὸ τοὺς φανατικωτέρους Ὀρθοδόξους· ἀπόδειξις τρανωτάτη, τοῦ ὅτι τὰ ὀρφανὰ ἀνατρέφονται καὶ ποδηγετοῦνται συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς διδασκαλίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι ὅτι πλεῖστα ἐκ τῶν ὀρφανῶν τούτων ἔχουν εἰσαχθῆ εἰς τὸ ἵδρυμα τῇ ὑποδείξει καὶ συστάσει διαφόρων Μητροπολιτῶν Μακεδονίας, ὡς τῶν Σ. Μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης, Κοζάνης καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Βερροίας.

Τὸ τροπάριον αὐτὸ περὶ προσηλυτισμοῦ καὶ προπαγάνδας ἔχει ψαλῆ κατὰ κόρον μέχρις ἀηδίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν 7-ετὲς διάστημα, ἀπὸ τοὺς διαφόρους παυθέντας ὑπαλλήλους καὶ ἄλλα δυσαρεστηθέντα διὰ συμφεροντολογικοὺς λόγους ἄτομα. Δὲν ἤλπιζον ὅμως ὅτι ἱεράρχης τοῦ ὕψους τοῦ Σ. Μητροπολίτου Βερροίας θὰ κατεδέχετο νὰ μεταχειρισθῇ ἓν τοιοῦτον ταπεινὸν ὅπλον διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν ὑπόληψιν καὶ νὰ βλάψῃ τὴν λειτουργίαν ἑνὸς φιλανθρωπικοῦ ἱδρύματος, τὸ ὁποῖον παλαῖον ἐναντίον πλείστων ὅσων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ἐκτελεῖ ἀθορύβως τὸν ἱερὸν προορισμόν του, περιθάλπον καὶ παιδαγωγοῦν δυστυχεῖς ὑπάρξεις, αἵτινες ἄνευ τῆς βοηθείας του θὰ μετεβάλλοντο εἰς ἀλήτας καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα ἐν τῇ κοινωνίᾳ μας.

Ἐὰν ὅμως ἡ πολεμικὴ αὕτη τοῦ Μητροπολίτου Βερροίας πηγάζῃ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ χρισθῇ πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τοῦ ἱδρύματος, τότε δὲν ἔχω παρὰ νὰ τὸν συλλυπηθῶ καὶ νὰ τὸν παρηγορήσω μὲ τοὺς λόγους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἡμῶν Ι. Χριστὸς παρηγόρησε τὴν μητέρα τῶν ἀδελφῶν Ζεβεδαίου, ὅταν ἠρνήθη τὴν παράκλησίν της ὅπως καθίσωσιν οἱ υἱοί της, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων: «Οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται».

Ἐὰν ὁ Ἅγιος Βερροίας φλέγεται ὑπὸ τοῦ πόθου ὅπως βοηθήσῃ τὰ ὀρφανὰ τῆς πατρίδος μας, ὑπάρχουν πλεῖσται ἄλλαι μοναί. Ἂς χρησιμοποιήσῃ μίαν ἐξ αὐτῶν διὰ τὸν ἱερὸν αὐτὸν σκοπόν, ὅταν δὲ ἴδωμεν τὴν ἱκανότητά του εἰς τὸ ὀργανώνειν καὶ διευθύνειν Ὀρφανοτροφεῖα, τότε θὰ πιστεύσωμεν ὅτι πράγματι ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς διὰ τοιαῦτα ἀξιώματα.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 29 Ἀπριλίου 1929.

Μεθ' ὑπολήψεως

Α. ΜΙΧΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

(Ἐκ τῆς ἐφημ. «Ταχυδρόμος Βορείου Ἑλλάδος»).

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Συνέχεια)

Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες.

Οὕτω καλοῦνται ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἀμέσων μαθητῶν τῶν Ἀποστόλων, ὧν διεσώθησαν ἡμῖν συγγράμματα. Τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων τούτων εἶναι ἐπιστολαί, πλήρεις ἀποστολικῆς ἁπλότητος, μαρτυρούσης τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων. Δυστυχῶς πλεῖστα ἔργα, φερόμενα ὡς συγγράμματα τῶν Ἀποστολικῶν τούτων Πατέρων, εἶναι ἀμφιβόλου γνησιότητος. Οὕτως ἡ πρὸς Κορινθίους Β΄. Ἐπιστολή, αἱ δύο πρὸς Παρθένους Ἐπιστολαί, οἱ «Ἀναγνωρισμοί», πέντε ἄλλαι ἐπιστολαί, δεκαεννέα Ὁμιλίαι (λεγόμεναι «Κλημέντια»), οἱ «Ἀποστολικοὶ Κανόνες», αἱ «Ἀποστολικαὶ Διαταγαί», καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα ἔργα, ἀποδιδόμενα εἰς τὸν *Κλήμεντα Ρώμης,* αἱ 12 ἐπιστολαί, αἱ φέρουσαι τὸ ὄνομα *Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου*, ἡ πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή, ἀποδιδομένη εἰς Ἰουστῖνον τὸν Μάρτυρα, καὶ ὀκτὼ ἐπιστολαί, ἐπιγραφόμεναι τοῦ *Ἰγνατίου,* θεωροῦνται ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν ὡς ψευδεπίγραφοι, δηλ. ὡς οὐχὶ γνήσια ἔργα τῶν Πατέρων, ὧν τὸ ὄνομα φέρουσιν.

Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἔργων τοῦ Μεταποστολικοῦ αἰῶνος προσετέθη κατὰ τὸ ἔτος 1883 καὶ ἡ «Διδαχὴ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων», ἔργον ἀγνώστου συγγραφέως, ἀνακαλυφθὲν ἐν χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

α) *Κλήμης ὁ Ρώμης.*

Ὁ ἀρχαιότατος οὗτος τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων καὶ συγγραφέων ἦτο ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ρώμῃ ἐκκλησίας. Ὑποτίθεται (ἂν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον) ὅτι εἶναι ὁ Κλήμης, τοῦ ὁποίου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μνημονεύει εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν του (δ΄. 3) ὡς συνεργάτου του ἐν Ρώμῃ Ὑπό τινων ἀρχαίων ἐκκλ. συγγραφέων φέρεται ὡς καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας ὑψηλῆς κοι-

νωνικῆς θέσεως καὶ συγγενὴς τοῦ Αὐτοκράτορος Αὐγούστου. Ἐν τούτοις τὸ ὕφος τῆς γνησίας του ἐπιστολῆς ἀποδεικνύει αὐτὸν καταγωγῆς μᾶλλον Ἰουδαϊκῆς, ἢ τοὐλάχιστον Ἕλληνα προσήλυτον εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, πρὸ τῆς προσχωρήσεώς του εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Συνεπῶς τὸ ὄνομα «Κλήμης», ὅπερ εἶναι Ρωμαϊκόν, ἐξηγεῖται μόνον, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο ἀπελεύθερος ἢ προστατευόμενος τοῦ Τίτου Φλαβίου Κλήμεντος, ὅστις ἐχρημάτισεν ὕπατος ἐν Ρώμῃ ὁμοῦ μὲ τὸν Αὐτοκράτορα Δομιτιανὸν ἐν ἔτει 95 μ. Χρ.

Ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Εὐσέβιος γράφουσι περὶ τοῦ Κλήμεντος ὅτι ἐγνώρισε καὶ συνανεστράφη τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον ἐν Ρώμῃ, καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Ὁ Ἱερώνυμος μάλιστα λέγει ὅτι εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο διεδέχθη αὐτὸν τὸν Πέτρον, ἐνῷ ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος φέρουσι τὸν Κλήμεντα ὡς τρίτον ἐπίσκοπον Ρώμης, διαδεχθέντα τὸν Λῖνον καὶ τὸν Ἀνέγκλητον.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Κλήμεντος τίποτε σχεδὸν δὲν εἶναι θετικῶς γνωστόν. Ὁ Εὐσέβιος λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι, ἀφοῦ ἐπὶ ἐννέα ἔτη «προέστη τῆς τοῦ Θείου λόγου διδασκαλίας», παρέδωκε τὴν ἐπισκοπὴν εἰς τὸν Εὐάρεστον καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 3ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ (100 μ. Χρ.). Ἐπίσης ὁ Ἱερώνυμος ἀναφέρει ὅτι ἀπέθανε φυσικὸν θάνατον. Ὁ πολὺ μεταγενέστερος ἱστοριογράφος Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος (τοῦ 14ου αἰῶνος) φέρει τὸν Κλήμεντα ὡς ἐξορισθέντα ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ κατὰ τὸ ἔτος 102 μ. Χρ. εἰς τὴν Ταυρίδα τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἐκεῖ ριφθέντα εἰς τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν δημίων. Ἀλλ' ἡ ἀφήγησις αὕτη, ὅπως τόσαι ἄλλαι τοῦ Νικηφόρου, εἶναι μᾶλλον μῦθος, ἀφοῦ οὐδεὶς τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων ἢ συγγραφέων ἀναφέρει τὸν Κλήμεντα ὡς μαρτυρήσαντα, εἰμὴ ὁ Ρουφῖνος καὶ ὁ Ζώσιμος Ρώμης (τοῦ 5ου αἰῶνος) καὶ οὗτοι ὅλως ἀορίστως· «μάρτυρες» δὲ ἐλέγοντο τότε οὐ μόνον οἱ ἀποθανόντες ὑπὲρ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς οἱ παθόντες διωγμούς.

Τὸ μόνον σύγγραμμα τοῦ Κλήμεντος, οὗτινος γενικῶς ἀνομολογεῖται ἡ γνησιότης—ἡ ***Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ***—δὲν ἀναφέρει ἐν τῷ κειμένῳ τὸ ὄνομά του (ὡς συμβαίνει μὲ τὰς ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων), ἀλλ' ἀρχίζει οὕτως: «Ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ρώμην τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Κόρινθον, κλητοῖς ἡγιασμένοις ἐν θελήματι Θεοῦ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἐν τούτοις ὅλοι οἱ ἀρχαιότεροι Πατέρες (Εἰρηναῖος, Διονύσιος ὁ Κορίνθου, Εὐσέβιος, Ἐπιφάνιος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, Ὠριγένης, Ἱερώνυμος, κτλ.) ἀποδίδουσιν αὐτὴν εἰς τὸν Κλήμεντα.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς σχίσματος διαταράξαντος τότε τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κορινθίων. Διάφοροι ἐκ τῶν νεωτέρων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἐκ φθόνου ἤγειραν ἀνταρσίαν κατὰ τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας—τοῦ πρεσβυτερίου—καὶ τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς νὰ χλευάσωσι καὶ βλασφημήσωσι τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Τότε οἱ Κορίνθιοι, αἰσθανόμενοι τὸ ὄνειδος τοῦτο, ἔγραψαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Ρώμης, ζητοῦντες παρ' αὐτῆς συμβουλὰς περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κλήμεντος εἶναι ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην τῶν Κορινθίων.

Πότε ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν εἶναι βέβαιον. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς ἀναγινώσκομεν ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἐβράδυνεν ὀλίγον τι νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἔκκλησιν τῶν ἐν Κορίνθῳ ἕνεκα τῶν αἰφνιδίων καὶ ἀλλεπαλλήλων «συμφορῶν», ἃς ὑπέστη, καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας τότε μόλις ἀπηλλάγη ἡ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησία. Αἱ συμφοραὶ αὗται, ἐὰν ὑπονοῶσι διωγμούς, θὰ ἦσαν ἢ ὁ ἐπὶ Νέρωνος τοιοῦτος (64 μ. Χρ.) ἢ ὁ ἐπὶ Δομιτιανοῦ (81—96 π. Χρ.). Καὶ ἐπὶ Νέρωνος μὲν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγράφη ἡ ἐπιστολή, καθότι τότε ἦσαν ἔτι ζῶντες οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Πέτρος. Ἐπὶ Δομιτιανοῦ δὲ ἐπίσης φαίνεται εἰς τινας ἱστορικοὺς δύσκολον νὰ ἐγράφη, διότι εἰς τὸ 41ον αὐτῆς κεφάλαιον ἀναφέρεται ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ὡς ὑπάρχων καὶ ἡ ἐν αὐτῷ λατρεία ὡς τελουμένη εἰσέτι, γνωρίζομεν δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ ναὸς κατεστράφη κατὰ τὸ ἔτος 70 μ. Χρ. ὑπὸ τοῦ Τίτου. Ἐὰν λοιπὸν ὅσα λέγει ἡ ἐπιστολὴ περὶ τοῦ ναοῦ δὲν λέγωνται ἀναδρομικῶς, ἤτοι, κατ' ἀναχρονισμόν, ἡ ἐπιστολὴ φαίνεται γραφεῖσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου (67 μ. Χρ.) καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 70.

Ἡ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κλήμεντος ἐλέγχει τὴν ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίαν ὡς λησμονήσασαν τὴν προτέραν αὐτῆς ἀγάπην καὶ ἀρετὴν καὶ παρασυρθεῖσαν ὑπὸ ζήλου καὶ φθόνου εἰς ἀνταρσίαν καὶ σχίσματα, καὶ ὑποδεικνύει εἰς αὐτοὺς ὅτι, ὅπως ὁ Θεὸς εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαντος ἔθετο νόμους καὶ τάξιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ ὥρισε μίαν τάξιν καὶ διοίκησιν, διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐκοσμίαν τῆς ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀπόστολοι, συγχρόνως μὲ τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας, ὠργάνωσαν τοὺς πιστοὺς εἰς κοινότητας, διορίσαντες ὡς προεστῶτας τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ἐπισκόπους καὶ διακόνους. Καὶ ὀφείλουσι τὰ πιστὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας νὰ σέβωνται καὶ νὰ ἀγαπῶσι τοὺς προεστῶτας αὐτῶν καὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτούς (1).

Εἰς τὸν Κλήμεντα ἀπεδίδετο ἀκόμη ἀπὸ τοῦ 3ου αἰῶνος καὶ ἄλλη μία ***ἐπιστολὴ Πρὸς Κορινθίους***. Περὶ τῆς γνησιότητος ὅμως αὐτῆς καὶ οἱ ἀρχαιότεροι Πατέρες φαίνεται ὅτι εἶχον ἀμφιβολίας. Ὁ Εὐσέβιος λέγει περὶ αὐτῆς ὅτι δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ὁ Ἰγνάτιος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ παλαιοὶ τὴν ἀπέρριπτον. Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ὅτι «ὡς νόθος ἀποδοκιμάζεται», καὶ ὅτι περιέχει «ἑρμηνείας ῥητῶν τινων τῆς θείας Γραφῆς ἀλλοκότους» καὶ διαφόρους ἄλλας ἀσυναρτησίας. Ἐν τούτοις δὲν ἔλειψαν καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν γνησιότητα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, ἰδίως διότι ὁ 75ος Ἀποστολικὸς Κανὼν ῥητῶς

(1) Κεφ. 42, 4: «κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύττοντες καὶ τοὺς ὑπακούοντας τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ βαπτίζοντες, καθίστασαν τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ Πνεύματι, εἰς ***ἐπισκόπους*** καὶ ***διακόνους*** τῶν μελλόντων πιστεύειν». Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου πιστοποιεῖται ὅτι, ὅπως εἰς τὰς ἡμέρας τῶν Ἀποστόλων, οὕτω καὶ κατὰ τὸν 1ον Μεταποστολικὸν αἰῶνα, τὰς κατὰ τόπους Χριστιανικὰς ἐκκλησίας ἐκυβέρνων μόνον ***ἐπίσκοποι*** καὶ ***διάκονοι***. Οἱ ἐπίσκοποι, ὡς γνωστόν, ἐλέγοντο καὶ ***πρεσβύτεροι*** καὶ δὲν ἦσαν διάφοροι ἢ ***ἀνώτεροι*** τῶν πρεσβυτέρων, ὅπως βραδύτερον καθιερώθη καὶ ἐδημιουργήθη ἡ ἀτέρμων ἱεραρχία Χριστιανικῶν τινων Ἐκκλησιῶν, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῆς ***ἐπισκοπικῆς*** ἰδέας. Βλέπε ταῦτα ἐκτενῶς εἰς τὸ σύγγραμμα «Πλανῶν Ἔλεγχος», σελ. 40—56.

ἀπαριθμεῖ τοῦ Κλήμεντος «ἐπιστολὰς δύο», τὰς ὁποίας μάλιστα συγκαταλέγει εἰς τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Ἁγ. Γραφῆς.

Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ἔργα, τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Κλήμεντα (ἤτοι, τὰς δύο Πρὸς Παρθένους ἐπιστολάς, τοὺς «Ἀναγνωρισμούς», πέντε Ἐπιστολάς, αἱ ὁποῖαι καὶ ***Ψευδοκλημέντιοι*** ὀνομάζονται, δεκαεννέα Ὁμιλίας, κοινῶς λεγομένας ***Κλημέντια***, καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα ἔργα), ὑπάρχουσι τόσαι ἀρχαῖαι μαρτυρίαι καὶ νεώτεραι ἐνδείξεις κατὰ τῆς γνησιότητός των, ὥστε δυνάμεθα νὰ τὰ ἀντιπαρέλθωμεν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς «Ἀποστολικοὺς Κανόνας» καὶ τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγάς», ὧν φέρεται ὁ Κλήμης ὡς συλλογεὺς καὶ ἐκδότης, οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν θεωροῦσι τὰ ἔργα ταῦτα ὡς πολὺ μεταγενέστερα τοῦ Κλήμαντος.

β) Ἑρμᾶς.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του (ιϛʹ. 14) γράφει: «Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, ***Ἑρμᾶν***, Πατρόβαν, Ἑρμῆν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς». Καὶ ὁ Ὠριγένης εἰς τὸ χωρίον τοῦτο λέγει ὅτι ὁ Ἑρμᾶς οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ποιμένος», ὅπερ αὐτὸς ὁ Ὠριγένης ἐθεώρει ὡς ὠφελιμώτατον καὶ θεόπνευστον βιβλίον. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Εὐσέβιος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς θεωροῦσι τὸν «Ποιμένα» ὡς ἔργον τοῦ Ἑρμᾶ, ὃν ἀναφέρει ὁ Παῦλος. Ὁ Εἰρηναῖος παραθέτει ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου ὡς θεόπνευστα. Ὁ Εὐσέβιος ὅμως ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐδιχάζοντο αἱ γνῶμαι ὡς πρὸς τὴν θεοπνευστίαν τοῦ «Ποιμένος», ἂν καὶ ἦτο ἐκ τῶν ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένων. Ὁ μόνος ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων, ὅστις ἐθεώρησε τὸ ἔργον τοῦτο ὡς ἀπόκρυφον, ἦτο ὁ Τερτυλλιανός.

Ὑπῆρξεν ὅμως καὶ ἡ γνώμη ὅτι ὁ «Ποιμὴν» ἦτο σύγγραμμα οὐχὶ τοῦ ἀποστολικοῦ Ἑρμᾶ, ἀλλ' ἑνὸς μεταγενεστέρου Ἑρμᾶ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Πίου τοῦ Αʹ (140—152 μ. Χ.). Ἡ γνώμη αὕτη δὲν στηρίζεται εἰς καμμίαν μαρτυρίαν τῶν Πατέρων, ἀλλ' εἰς ἕνα ἀνώνυμον Κανόνα (ἤτοι, κατάλογον τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης) τοῦ 2ου αἰῶνος. Φαίνεται δὲ ἀπίθανος, διότι κατὰ τὸν Ἱερώνυμον ὁ «Ποιμὴν» ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Λατίνους, ἐνῷ ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς Ἕλληνας, καθότι ἐγράφη ἑλληνιστί. Πράγματι δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς τῶν πρώτων αἰώνων ὁ «Ποιμὴν» εἶχε μεγάλην διάδοσιν καὶ ὑπόληψιν καὶ ὑπὸ πολλῶν συγκατηριθμεῖτο μεταξὺ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ἕως οὗ ἐπὶ Ἀθανασίου περίπου κατηρτίσθη ὁ Κανὼν τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ἀπεκλείσθη ὁ «Ποιμὴν» ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν κανονικῶν βιβλίων.

Περὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἑρμᾶ αἱ ἐλάχισται πληροφορίαι, ἃς ἔχομεν, προέρχονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου τοῦ «Ποιμένος».

Τὸ ὄνομά του φαίνεται Ἑλληνικόν, κατῴκει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Ρώμῃ. Μέχρι τινὸς ἔζη βίον κοσμικὸν καὶ ἁμαρτωλόν· κατόπιν μετανοήσας καὶ πιστεύσας εἰς τὸν Χριστόν, ἐκήρυξε καὶ εἰς ἄλλους τὴν μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν. Ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του ἀγνοεῖται· ὅτι ἦτο ὅμως ἐν τῇ ζωῇ κατὰ τὸ ἔτος 95 μ. Χ. πιθανολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ «Ποιμένι» (ὅρ. 6ʹ. 4) φέρεται ἡ ἄγγελος παραγγέλ-

λουσα αὐτῷ νὰ συγγράψῃ «δύο βιβλαρίδια», ἐκ τῶν ὁποίων νὰ πέμψῃ τὸ ἓν εἰς τὸν Κλήμεντα, ὅστις ἔζη κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Ἐπειδὴ δὲ ἀναφέρει ἕνα διωγμὸν παρελθόντα καὶ ἀλλαχοῦ ἕνα διωγμὸν ἐπικείμενον ὑποτίθεται ὅτι ὁ δεύτερος οὗτος εἶναι ὁ ἐπὶ Δομιτιανοῦ ἐν ἔτει 95.

Ὁ «Ποιμὴν» διαιρεῖται εἰς τρία βιβλία τιτλοφορούμενα: α′) ***Ὁράσεις***, β′) ***Ἐπιτάγματα***, γ′) ***Παραβολαί***. Τὸ ὅλον ἔργον παριστάνει τὸν συγγραφέα ὡς συνομιλοῦντα ἐν ὁράματι μὲ διαφόρους ἀγγέλους ἐκ Θεοῦ, οἵτινες ἐξηγοῦσιν εἰς αὐτὸν πολλὰ ζητήματα πνευματικὰ καὶ ἠθικά, καὶ παρέχουσι παραγγέλματα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ, τήν τε ἀτομικήν, τὴν οἰκογενειακὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικήν. Ἡ τρίτη μάλιστα Ὅρασις τῷ δεικνύει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πῶς ἀνοικοδομεῖται αὕτη.

γ) Ἰγνάτιος.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, ὅστις καὶ ***θεοφόρος*** ἐκλήθη [1], οὐδὲν σχεδὸν γνωρίζομεν, εἰμὴ ὅτι ἦτο ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας καὶ ἐμαρτύρησεν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. Ὁ Πολύκαρπος καὶ ὁ Ὠριγένης ἁπλῶς μνημονεύουσι τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἀλλ' αἱ πληροφορίαι μας περὶ τοῦ βίου του προέρχονται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του, καὶ ἐκ τοῦ «Μαρτυρίου τοῦ Ἰγνατίου», ἔργου ἀμφιβόλου κύρους καὶ προελεύσεως, ἀφοῦ σιωπῶσι περὶ αὐτοῦ πάντες οἱ ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.

Κατὰ τὸ «Μαρτύριον» λοιπόν, ὁ Ἰγνάτιος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου καὶ συμμαθητὴς τοῦ Πολυκάρπου καὶ τοῦ Παπία. Κατὰ τὸν ἐπὶ Δομιτιανοῦ διωγμόν, ὁ Ἰγνάτιος διέφυγε πολλαπλοῦς κινδύνους. Ὅτε ὅμως τὸν Δομιτιανὸν διεδέχθη ὁ Τραϊανὸς (98 μ. Χρ.) ἐξερράγη μετ' ὀλίγον νέος διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν, εἰς ὃν ἔπεσε θῦμα ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος. Οὗτος παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε οὗτος ἦλθεν εἰς Ἀντιόχειαν (ἔτος 114 μ. Χρ.), ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες δὲν συγκατετίθεντο νὰ προσφέρωσι θυμίαμα καὶ προσκύνησιν εἰς τὰ εἴδωλα. Ἀλλ' ὁ Τραϊανὸς οὐ μόνον δὲν ἐκάμφθη, ἀλλὰ τοὐναντίον διέταξε νὰ συλληφθῇ ὁ Ἰγνάτιος καὶ νὰ ἀπαχθῇ εἰς Ρώμην, ἵνα κατασπαραχθῇ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν θηρίων εἰς τὸ Κολισαῖον πρὸς τέρψιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ ὄχλου. Οὕτως ὁ Ἰγνάτιος ὑπὸ συνοδείαν στρατιωτικήν, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τριῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἀπῆλθεν εἰς Σελεύκειαν, ἐκεῖθεν δὲ ἀπέπλευσεν εἰς Σμύρνην, ὅπου συνήντησε τὸν συμμαθητήν του Πολύκαρπον, ἐπίσκοπον Σμύρνης, καὶ κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονήν του

---

[1] Ὁ τίτλος οὗτος δὲν γνωρίζομεν πῶς ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἰγνάτιον. Εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἐπιγράφει αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς ἑξῆς: «Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος». Εἰς τὸ «Μαρτύριον» ὁ Ἰγνάτιος παρίσταται ὡς ἐξηγῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸν ὅτι «θεοφόρος» σημαίνει τὸν φέροντα τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ. Δώδεκα αἰῶνας βραδύτερον ὁ πολὺς Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος ἐφεῦρε τὴν ἐξήγησιν ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἐπωνομάσθη «θεοφόρος», διότι αὐτὸς ἦτο τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς λαβὼν ἔστησεν ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν καὶ εἶπεν: «Ἂν μὴ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ιη′ 1—5)!!

ἔγραψε διαφόρους ἐπιστολὰς πρὸς τὰς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς Τρῳάδα καὶ εἰς Νεάπολιν τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ Φιλίππων ὁδεύσας διῆλθε πεζῇ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἤπειρον καὶ φθάσας εἰς Ἐπίδαμνον (Δυρράχιον), ἐπέβη πλοίου, ὅπερ τὸν ἀπεβίβασεν εἰς Ἰταλίαν παρὰ τὸ ἐπίνειον τῆς Ῥώμης. Εἰς Ῥώμην δὲ ἐλθὼν ὡδηγήθη τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 116 μ. Χρ. εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ὅπου ἐνώπιον μυριάδων θεατῶν ἐρρίφθη εἰς τὰ θηρία, καὶ οὕτως ἐτελεύτησε τὸν βίον.

Δεκαπέντε ἐν ὅλῳ σώζονται **ἐπιστολαί**, φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰγνατίου —μία πρὸς τὴν **Παρθένον Μαρίαν,** δύο πρὸς τὸν **Ἀπόστολον Ἰωάννην,** μία πρὸς τὴν **Μαρίαν τὴν Κασσοβολῖτιν,** μία πρὸς τὴν ἐν **Ταρσῷ** ἐκκλησίαν, μία πρὸς **Ἀντιοχεῖς**, μία πρὸς Ἥρωνα, διάκονον Ἀντιοχείας, μία πρὸς **Φιλιππησίους,** καὶ ἀνὰ μία πρὸς **Ἐφεσίους**, πρὸς **Μαγνησίους**, πρὸς **Τραλλησίους,** πρὸς **Ῥωμαίους,** πρὸς **Φιλαδελφεῖς,** πρὸς **Σμυρναίους** καὶ πρὸς **Πολύκαρπον.** Αἱ πρῶται τρεῖς σώζονται μόνον λατινιστί, αἱ δὲ λοιπαὶ καὶ ἑλληνιστί.

Ἐκ τῶν 15 τούτων ἐπιστολῶν, αἱ πρῶται 8 εἶναι πανθομολογουμένως **νόθοι.** Αἱ μὲν πρῶται 3 ἐξ αὐτῶν (ὧν δὲν σώζεται εἰμὴ λατινικὸν κείμενον) δὲν ἀναφέρονται ὑπ' οὐδενὸς ἐκ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ πρῶτον μνημονεύονται κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα, γέμουσι δὲ ταπεινῶν καὶ ἀσυναρτήτων ἰδεῶν, ἀναξίων τοῦ Ἰγνατίου. Αἱ δὲ ἕτεραι 5 ἐκ τῶν 8 δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου ἢ ἄλλου τινος τῶν Πατέρων τῆς Ἀνατολῆς, περιέχουσι δὲ πολλὰ πράγματα μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰγνατίου.

Ἀπομένουσιν οὕτως αἱ ἑπτὰ ἄλλαι ἐπιστολαί, ὧν μνημονεύει ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστ. γ' 36). Ἑκάστης τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἔχομεν δύο κείμενα Ἑλληνικὰ — ἓν βραχύτερον καὶ ἕτερον ἐκτενέστερον — ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν παραδέχονται τὸ βραχύτερον ὡς τὸ γνησιώτερον. Περὶ τὸ ἔτος ὅμως 1842 εὑρέθησαν ἐν τῇ ἐν Σινᾷ μονῇ τῆς Θεοτόκου τρεῖς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐν Συριακῇ μεταφράσει, διαφέρουσαι οὐσιωδῶς τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων Καὶ τότε αἱ γνῶμαι τῶν κριτικῶν ἐδιχάσθησαν, τῶν μὲν ταχθέντων ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων, τῶν δὲ ὑπὲρ τῶν Συριακῶν μεταφράσεων, ὡς γνησιωτέρων. Ἐν γένει δὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι μεγαλειτέραν ἀντιλογίαν ἐπροκάλεσε τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἢ οἱωνδήποτε ἄλλων συγγραμμάτων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἡ **διδασκαλία** τοῦ Ἰγνατίου, ὡς ἐμφαίνουσιν αὐτὴν αἱ ὡς ἄνω ἐπιστολαί, δὲν παρουσιάζει τί τὸ ἰδιάζον. Μόνον ἀξιομνημόνευτον σημεῖον εἶναι τὸ ἀφορῶν τὴν **διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας**, διότι πρῶτος ὁ Ἰγνάτιος παρουσιάζει τοὺς ἐπισκόπους **ὡς τάξιν χωριστὴν καὶ ἀνωτέραν** τῶν πρεσβυτέρων, καὶ προτρέπει τὰς διαφόρους ἐκκλησίας, πρὸς ἃς γράφει, νὰ ὑποτάσσωνται οἱ μὲν λαϊκοὶ εἰς τοὺς διακόνους, οἱ δὲ διάκονοι εἰς τοὺς πρεσβυτέρους, οἱ δὲ πρεσβύτεροι εἰς τοὺς ἐπισκόπους. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ἐπιμονή, μεθ' ἧς τονίζει τὸ ἀνώτερον ἀξίωμα τῶν ἐπισκόπων, ἀποδεικνύει ὅτι τοῦτο ἦτο τότε νεωτερισμὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅστις ἀκόμη δὲν εἶχε γενικῶς ἀναγνωρισθῇ καὶ καθιερωθῇ. Διότι ἡ ἀποστολικὴ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἀναμφισβητήτως ἐγνώριζε μόνον **πρεσβυτέρους** (τοὺς καὶ **ἐπισκόπους**

καλουμένους) καὶ ***διακόνους***. Εἰς ἑκάστην δὲ κατὰ τόπους ἐκκλησίαν τὸ ***πρεσβυτέριον*** ἀπετελεῖτο ἐκ πλειόνων πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων, ἡ δὲ Κ. Διαθήκη οὐδεμίαν διάκρισιν κάμνει μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων μιᾶς οἱασδήποτε ἐκκλησίας. Φυσικὸν ὅμως ἦτο εἰς ἕκαστον πρεσβυτέριον νὰ προέχῃ εἷς πρεσβύτερος, λόγῳ ἡλικίας ἢ μορφώσεως ἢ διοικητικῆς ἱκανότητος, ὅστις καὶ προήδρευε τοῦ πρεσβυτερίου. Οἱ πρόεδροι οὗτοι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησαν σιωπηρῶς μόνιμον ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν συμπρεσβυτέρων των καὶ οὕτω βαθμηδὸν διεκρίθησαν τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων κατὰ τὴν ἐξουσίαν, οἰκειοποιηθέντες ἀποκλειστικῶς τὸν τίτλον τοῦ ἐπισκόπου. Τοιουτοτρόπως δὲ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἱεραρχία.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΙΚΙΛΑ

— **Ὁ ἀεροπόρος Ἰατρός.** Ἰδού, μετὰ τὸν ἀσύρματον, καὶ ἡ ἀεροπορία ἐρχομένη ἀρωγὸς εἰς τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν ἀπομεμονωμένων ἀπὸ τὰ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ, σκαπανέων τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς προόδου—ἱεραποστόλων, διδασκάλων καὶ ἁπλῶν ἀποίκων Εὐρωπαίων, τῶν εἰς τοὺς Ἀντίποδας ἐγκατεστημένων ἐν μέσῳ ἡμιβαρβάρων καὶ πρωτογενῶν φυλῶν ἢ καὶ μακρὰν πάσης κοινωνίας βιούντων, ὅταν τὸ καλῇ τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς πρωτοπορίας τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀεροπορικὴ ὑπηρεσία, ἥτις ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀνάγκας τῶν νήσων τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ, ἰδίως δὲ τῆς ἀπεράντου ἐνδοχώρας τῆς Αὐστραλίας, ἐργάζεται: 1) ***Διὰ μεταβατικῶν ἱερέων*** τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἐπισκέπτονται τακτικῶς ἐκ περιτροπῆς ἕκαστον σταθμόν, ὅπου ὑπάρχουν ἤδη Χριστιανικαὶ κοινότητες. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη διατηρεῖ καὶ κέντρον, μὲ μονίμους ἱερεῖς, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ***ἐνορίαν ἐκτάσεως ἴσην μὲ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν.*** 2) ***Διὰ ἀεροπόρων ἰατρῶν***, οἵτινες μεριμνῶσι τακτικῶς διὰ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας τῶν διαφόρων σταθμῶν, καὶ ἐπέρχονται ἀρωγοὶ εἰς τὰς ἀσθενείας τῶν μελῶν αὐτῶν. Διατηροῦνται δέκα ἀρτίως κατηρτισμένα «νοσοκομεῖα τῆς ἐνδοχώρας» ὀρθώτερον «τῆς Ἐρήμου» — ἕκαστον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν πεπειραμένης πτυχιούχου Ἀγγλίδος νοσοκόμου. Ἐκ τῶν νοσοκομείων τούτων, δύο τοὐλάχιστον ἀπέχουν 200 μίλλια ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου τηλεγραφικοῦ ἢ τηλεφωνικοῦ σταθμοῦ. Ὁ δὲ ἀεροπόρος ἰατρὸς ἔχει ἀκτῖνα ὑπηρεσίας 300 μιλλίων ἀπὸ τῆς κεντρικῆς του βάσεως. 3) Ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἀεροπορικὴν ὑπηρεσίαν, καταρτίζεται σῶμα ἐγχωρίου ***ραδιοτηλεγραφητῶν*** ὅπως ἐξασφαλισθῇ εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον ἡ ἀναγκαία ἀσύρματος συγκοινωνία μὲ τὴν βάσιν τῶν ἰατρῶν, ἥτις εἶναι τόσον ἀπαραίτητος διὰ τὰς ἐπειγούσας ἀνάγκας τῶν ἀσθενῶν. 4) Διὰ τῆς τακτικῆς διανομῆς ἀφθόνου ***ἀναγνωστικῆς ὕλης*** παρέχεται ἡ ὑψίστη ὑπηρεσία εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν ἀπομεμονωμένων ἐν τῇ ἐνδοχώρᾳ ἀποίκων, οἵτινες ἔρχονται τοιουτοτρόπως εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἔξω κόσμου καὶ δὲν μεταπίπτουν εἰς τὴν ἀπάθειαν τὴν πνευματικήν, ἥτις παρατηρεῖται ἐκεῖ ὅπου λείπει τοιαύτη ἐπαφή. Τὸ λαμπρὸν καὶ πρωτοφανὲς τοῦτο ἔργον εἶναι ἐπινόημα τοῦ αἰδ. Ἰωάννου Φλύνν, διατελέσαντος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἱεραποστόλου, ὅστις ἐκ τῆς μακρᾶς του ἀτομικῆς πείρας τῆς φρικώδους ἀπομονώσεως τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ ἀπόκεντρα ἐκεῖνα μέρη συνέλαβε τὴν ἰδίαν τῆς ἀεροπορικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις ἤδη λειτουργεῖ τόσον εὐδοκίμως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ.